IMP 40

GLASILO DELAVCEV INDUSTRIJSKIH MONTAŽNIH PODJETIJ

GLASNIK

MAJ 1987, ŠTEVILKA 5, LETI XXI

IMP Glasnik izdaja Delavski svet sozda IMP — Industrijska montažna podjetja v 7.200 izvodih. Uredništvo: Ljubljana, Likozarjeva 6, telefon (061) 321-043. Glavni in odgovorni urednik je Janez Votek. Člani odbora za obveščanje sozda IMP so: Ladislav Abraham, Anka Brezec, Aleš Fujan, Bojan Germovšek, Dušan Hočevar, Vinko Jager, Dragica Janežič, Jože Kovač (predsednik), Biserka Lazar, Marija Leskovar, Joži Pipp, Majda Slapar, Silva Škoda, Tomaž Štrakl, Helga Volk, Primož Zupančič, Marjan Žnidaršič. Tiska Tiskarna Ljudske pravice v Ljubljani. Nenaročenih rokopisov ne vračamo. Po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS št. 421-1-72.z dne 26. 9. 1974 je IMP Glasnik oproščen temeljnega davka od prometa proizvodov.

Predsednik Zveznega komiteja za energetiko in industrijo dr. Andrej Ocvirk v IMP-ju

Ne izkoriščamo danih možnosti

V petek 24. aprila je bil gost sozda IMP dr. Andrej Ocvirk predsednik Zveznega komiteja za energetiko in industrijo. Sprejel ga je generalni direktor sozda IMP Franc Kumše s sodelavci, ki je gosta tudi seznanil z dejavnostjo in poslovnimi rezultati sozda.

V razgovoru so največ pozornosti namenili možnostim izvoza in sedanji izvozni uspešnosti sozda. Pri tem je dr. Ocvirk poudaril, da določene rezultate na zunanjih trgih resda dosegamo, vendar naše možnosti, zlasti slovenske industrije s tem še zdaleč niso izkoriščene. Slovenske delovne organizacije pa tudi IMP namreč premalo izkoriščajo prednosti, ki so si jih ustvarile na

Nadaljevanje na 2. strani

Dr. Andrej Ocvirk na razgovoru s predstavniki sozda IMP (Foto: J. V.)

Poslovni odbor IB o ustanovitvi hranilno kreditne službe

Hranilno kreditna služba da ali ne!

S sprejetjem novega Samoupravnega sporazuma o ustanovitvi Interne banke IMP, konec lanskega leta so bili izpolnjeni osnovni pogoji za začetek aktivnosti v zvezi s formiranjem hranilno kreditnega poslovanja v Interni banki IMP.

Poslovni odbor Interne banke je tako na svoji 12. seji, dne 18. 3. 1987 dal v javno obravnavo Pravilnik o Hranilno kreditnem poslovanju Interne banke in pravilnik o blagajniškem poslovanju, da bi na 13. seji dne 6. 5. 1987 izoblikoval predlog omenjenih aktov za sprejem na zboru IB.

Na 13. seji poslovnega odbora so bile sprejete tudi obrestne mere tako, da znašajo letne obrestne mere pri hranilno kreditni službi:

— za sredstva na vpogled — a vista sredstva 35 % (7,5 %)

— za vezana sredstva nad 1 mesecem 55 % (7,5 %)

— za vezana sredstva nad 3 mesece 80 % (48 %)

— za vezana sredstva nad 6 mesecev 85 % (81 %)

— za vezana sredstva nad 1 leto 88 % (84 %)

— za vezana sredstva nad 2 leti 90 % (86 %)

Obrestne mere, navedene v oklepajih, veljajo v poslovnih bankah.

Glavne prednosti delovanja hranilne službe v Interni banki IMP so predvsem:

— ugodne obrestne mere

— ugodni pogoji vezave

— možnost sprejemanja osebnega dohodka na hranilno knjižico Interne banke IMP

— vplačilno — izplačilna mesta v temeljnih oz. delovnih organizacijah IMP.

Prednosti nakazila osebnega dohodka na hranilno knjižico Interne banke IMP so predvsem:

— visoka obrestna mera za sredstva na vpogled;

— organizacija blagajn v delovnih organizacijah, kjer se bodo lahko dvigovala sredstva iz hranilnih knjižic Interne banke IMP, kar bo prihranilo dolgotrajno čakanje v vrstah pri temeljnih bankah oz. poštah;

— možnost odločitve za celotno ali le delno nakazilo osebnega dohodka na hranilno knjižico IB IMP (100 %, 70 %, 50 % ali 30 %), pri čemer se ostali del osebnega dohodka nakaže na hranilno knjižico ali tekoči račun ene od temeljnih bank;

— zaradi visoke obrestne mere lahko tako sredstva pri Interni banki IMP namenjate predvsem za varčevanje, sredstva pri temeljni banki pa uporabljate za tekoče potrebe.

Da bi v Interni banki dobili čim pravilnejšo sliko o nameravanem odzivu IMP-ejevcev na hranilno kreditno poslovanje, je bil na poslovnem odboru sprejet sklep, da se izvede anketa med delavci IMP, ki naj bi zajela 4 odstotno vzorčno populacijo zaposlenih. Anketo naj bi izvedle kadrovske splošne službe v TOZD oz. DO v sodelovanju z delavci Interne banke.

Problemski konferenci ob rob

Morda ni mesto, da v tovarniškem časopisu razpredamo o problemu, o katerem že vrabci čivkajo, in ki je sploh medijska atrakcija. Vendar problema lastnega preživetja tudi mi ne moremo zaobiti. Vprašanje, ki se vse bolj izpostavlja je, **kako preživeti?** *Resda je na to vprašanje težko odgovoriti v času, ko v svetu in pri nas prevladuje ideologija o* **stalni gospodarski rasti.** *Ta ideologija ne priznava ničesar važnejšega okoli sebe, najpomembnejše ji je le doseči cilj za kakršnokoli ceno. Edino opravičilo je, da če ne bomo sledili postavljenemu cilju, bo kaj kmalu sledila temu vrsta socialnih posledic.*

Takšno enostransko gledanje ne vidi druge strani, ne ve ali pa noče vedeti kaj to prinaša seboj na globalni ravni. Lahko bi rekli na kozmični ravni v odnosu do narave in okolja, kot temeljne substance za preživetje. Temu vprašanju se spretno izogibamo zaradi prej zastavljene ideologije. Na tem mestu ne kaže razpravljati o problemu na dolgo in počez, ampak se povrnimo k energiji in varstvu okolja.

V slovenskem prostoru kot, da bi se zavedli katastrofe, ki nam jo vsiljuje ta enostranska »ideološka« naravnanost, zato veliko pričakujemo od problemske konference RK SZDL na temo »Ekologija, energija, varčevanje«. Resda je upravičeno vprašanje, kaj nam bo ta konferenca dala, ko pa so energetsko najbolj potratne investicije že pod streho. Te pa so tudi dokaz premoči prej omenjene »ideologije«. Vendar reševali bomo, kar se da rešiti! Očitno je, da se ne zavedamo omejenosti naravnih danosti in omejenih »proizvodnih« sposobnosti narave. Če postavimo klasično politekonomsko formulo produkcije na glavo, oziroma ji dodamo energijo in surovine, potem je jasno, da je ravno na osnovi teh dveh komponent rast proizvodnje prešla proizvodnjo narave. Skratka prišli smo do točke, ko je treba iskati pot nazaj.

Vprašanje je, na kakšen način nam bo to uspelo na politični ravni. Tu bo kljub javnomnenjskim pritiskom verjetno izredno težko, kajti še zmeraj prevladujejo sile z operativno močjo, ki jim uspeva na takšen ali drugačen način vsiljevati trdo varianto energetskega pa tudi industrijskega razvoja. Čeprav bo na tej politični ravni težko, pa na izkustveni ravni že imamo nekaj rezultatov, ki so lahko samo spodbujajoči.

Očitno pa je nekaj, namreč to, da so ravno proizvodi ali sistemi s področja varčevanja z energijo ali racionalno rabo premalo prisotni v »javnomnenjskem« procesu, da bi lahko še bolj prišli do veljave, ali pa da bi se pojavili kot protiutež prej omenjenim trendom. Skratka vse preveč prevladuje občutek, ki pritrjuje Frommovi tezi, ko pravi: »da je naravnost neverjetno dejstvo, da dosedaj ni bilo vloženih resnejših naporov, da bi se izognili napovedani usodi propada. Čeprav bi v privatnem življenju samo norec ostal prekrižanih rok, če bi bila njegova celotna eksistenca v nevarnosti. Tisti, ki so odgovorni za javno dobrobit, ne naredijo ničesar, tisti pa, ki so jim zaupali svoja življenja, jih pustijo, da delajo kar hočejo.«

J. VOTEK

Nagrada sklada Borisa Kidriča

Prispevek k znanstveni žetvi

Letošnjih Kidričevih nagrad, ki jih je podelil 10. aprila Upravni odbor Sklada Borisa Kidriča na slavnostni seji v slovenski skupščini, so bili deležni tudi trije IMP-jevci iz Oveja: Franc Florjančič, Alojz Medic in Nada Radonjič.

Te nagrade so bili deležni skupaj z dvema strokovnjakoma iz kranjske Oljarice — Jožetom Klanjškom in Stanetom Jamnikom za Proces in napravo za čiščenje odpadnih vod, predelave rastlinskih olj in masti in za Flotacijo z razstopljenim zrakom kot postopek ločevanja suspendiranih snovi iz vode.

Nagrade naših Ovejevcev so na podelitvi takole utemeljili:

»Za industrijsko predelavo rastlinskih olj in maščob so značilne zelo onesnažene tehnološke odpadne vode. Na podlagi laboratorijskih raziskav in ustreznih testov so avtorji zasnovali pilotno čistilno napravo. Izdelan je bil projekt, po katerem so začeli graditi čistilno napravo v Oljarici Britof pri Kranju. Povprečna dosežena stopnja čiščenja po letu poskusnega obratovanja je več kot 96 odstotna za maščobe in 83 odstotna za sulfate.«

Tako je IMP-jeva tričlanska skupina skupaj z dvema Oljaričinima strokovnjakoma požela eno od dvajsetih nagrad, ki jih je podelil Upravni odbor sklada Borisa Kidriča za izume in izboljšave ter s tem svojim inovacijskim delom prispevala k razvoju znanosti, k napredku naše domovine ter k letošnji bogatejši znanstveni žetvi.

Miran Potrč, predsednik slovenske skupščine in slavnostni govornik na letošnji podelitvi Kidričevih nagrad, je dejal, da je letošnja znanstvena žetev bogatejša od prejšnjih, potrjuje tudi število nagrajencev. Vseh nagrajencev, ki so z raziskovalnim delom tako ali drugače prispevali k znanosti na Slovenskem, je preko sto.

Govoril je, da letošnjo svečano podelitev Kidričevih nagrad in priznanj pričenjamo z večjo samozavestjo. »To spoznanje, pri nas prisotno že desetletje in več, nam daje prve pomembne rezultate.«

»Pridobivanje novega znanja, raziskovalno delo, študij,« je potekal dalje njegov govor, »tehnološka ustvarjalnost in inovativnost, znanstveno delo — to so najzahtevnejše oblike dela, ki zahtevajo vso predanost in dolgoletno vztrajanje, preden se pokažejo rezultati.

Tega spoznanja nismo uspeli v zadostni meri pretočiti v konkretno družbeno prakso.

To srednjeročno obdobje začenjamo v znanosti na novih izhodiščih. V skupščini je združeno delo Slovenije zavestno sprejelo opredelitev, da je za pot tehnološkega razvoja nujna večja izhodiščna investicija, pospešeno usposobljanje novih strokovnjakov — znanstvenikov. Skupščina je sprejela ta zahtevni program in njegovo utemeljitev ter omogočila, da so se sredstva, ki jih organizirano zbiramo v interesnih skupnostih, lani v primerjavi z letom 1985 več kot podvojila.«

M. P.

Alojz Medic iz Oveja prejema nagrado sklada Borisa Kidriča (Foto: I. Modic

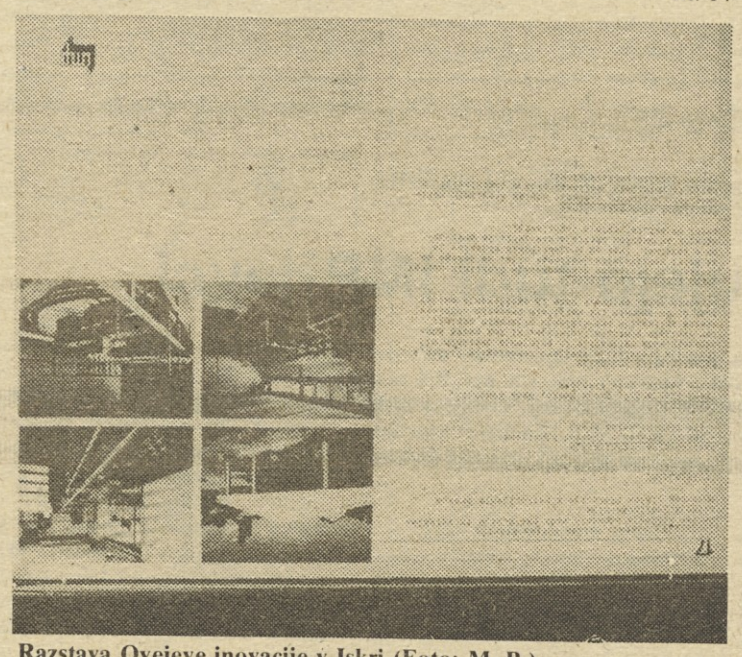

Razstava Ovejeve inovacije v Iskri (Foto: M. P.)

Nadaljevanje s 1. strani

tujih trgih — to je kakovost. Na tujih trgih, zlasti v deželah v razvoju so namreč naše delovne organizacije vse manj prisotne, vzroki so na dlani. V današnjem času na teh tržiščih ni moč pričakovati ugodnih gibanj, če se ne bosta povezala slovenska industrija in trgovina. Brez te povezave si namreč ni moč predstavljati ustreznih rezultatov. Zavedati se namreč moramo, da se dežele v razvoju nahajajo v podobnem ekonomskem položaju kot mi, in da ne razpolagajo s kapitalom za plačilo, imajo pa zato blago, ki bi ga naša trgovina morala plasirati na domačem ali pa tujih trgih. To je samo ena izmed možnosti, ponuja pa se še vrsta drugih.

Kljub vsemu pa prisotnost IMP-ja na tujih trgih le ni povsem zamrla, saj je še zmeraj prisoten z vso svojo dejavnostjo na teh trgih. Vse bolj pa si utira pot tudi na zahtevna zahodno evropska tržišča. Poleg samostojnega nastopa se vse bolj uveljavlja kooperacijsko sodelovanje. Tovrstno sodelovanje morda dohodkovno ni tako zanimivo, kot je poudaril dr. Ocvirk, vendar je še kako pomembno za tehnološki razvoj. Sicer pa rezultati realizacije in zastavljenih planov poslovanja po dolgoročnih proizvodnih kooperacijah v lanskem letu kažejo na izredno uspešnost le-teh tudi v ekonomskem smislu.

Janez Votek

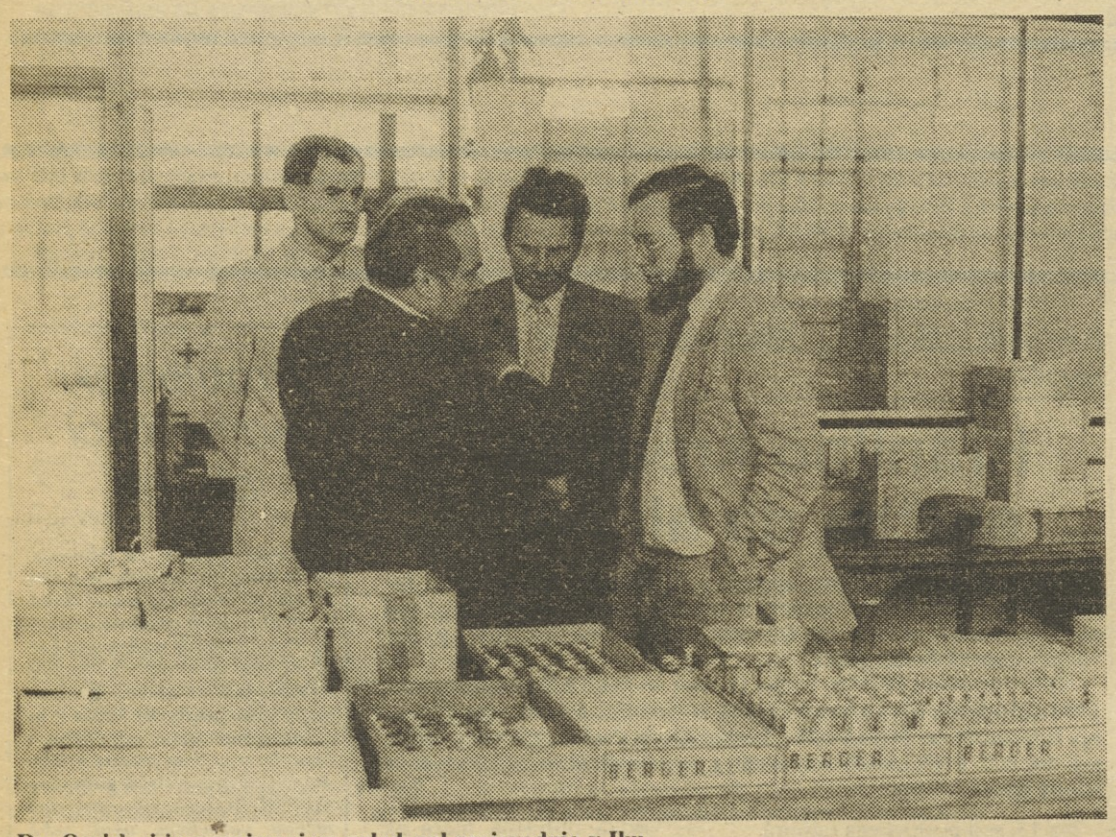

Dr. Ocvirk si je z zanimanjem ogledoval proizvodnjo v Iku

Pogovor med obiskovalci proizvodnje v Iku (Foto: J. V.)

PREGLED REALIZACIJE IN PLANOV POSLOVANJA PO DOLGOROČNIH PROIZVODNIH KOOPERACIJAH V LETU 1986

KOOPERACIJA	IZVOZ Plan 86	UVOZ Plan 86	IZVOZ Realizacija 86	UVOZ Realizacija 86	IZVOZ Plan 87	UVOZ Plan 87
IMP METALL-IMP KLIMAT	Sch 21,898.000	Sch 15.744.000	Sch 8,768.934,42	Sch 8,343.811,58	Sch 34,603.000	Sch 24,996.000
- Klimat			1,020.620,94	3,447.298,11		
- Tio			3,234.030,45	2,632.705,87		
- Livar			3,174.981,63	760.194,90		
- IKO			1,280.417,40	1,503.612,70		
- Marketing			58.884,00			
IMP METALL-IMP TELEKOM	Sch 5,486.000	Sch 4,552.000	Sch 2,476.298,50	Sch 556.406,66	Sch 7,400.000	Sch 8,000.000
KAH - TIO IDRIJA	DM 2,250.000	DM 1,800.000	DM 1,485.151,00	DM 1,459.777,00	DM 2,329.642	DM 1,984.777
EFAFLEX- TIO IDRIJA	DM 1,018.000	DM 847.000	DM 71.481,68	DM 93.491,23	DM 1,100.000	DM 900.000
BECKER-PANONIJA	DM 650.000	DM 650.000	DM 307.920,10	DM 693.297,20	DM 502.000	DM 353.773,65
PEGORARO-PANONIJA	Lit 1,000.000.000	Lit 800.000.000	Lit 542.589.012	Lit 602.768.625	Lit 1,200.000.000	Lit 1,000.000.000
FINEX-SPECK-IKO	DM 713.000	DM 713.000	DM 132.537,91	DM 158.598,95	DM 815.000	DM 760.000

Štrajk v Panoniji

Ali res zoper sami sebe?

Najsi bo štrajk legalen ali ilegalen glede na našo zakonodajo, dejstvo je, da si je pridobil domovinsko pravico tudi v samoupravni socialistični družbi. Naša družba na tovrstne pojave ni več imuna. Sam pojav je deležen določene pozornosti sredstev javnega obveščanja, vendar človek dobi občutek, da je »publiciteta« odvisna od tega, kje je do štrajka prišlo. Pač odvisno od tega, kako reagirajo nanje najbolj odgovorni. Ti se delajo kot da jih ni, ali jih jemljejo preveč resno, ali pa oboje hkrati, kot je zapisal eden od poročevalcev. Tudi izhodišče enega od zagrebških teoretikov, da je štrajk edino področje, ki predstavlja kritiko oblasti, pa naj delavci štrajkajo zaradi plač ali neurejenih samoupravnih odnosov, je verjetno točno, kajti val štrajkov se je sprožil ravno po sprejetju intervencijskega zakona o zamrznitvi plač. Vprašanje je le, na katero raven oblasti je naslovljeno to negodovanje.

Štrajk v soboški Panoniji, ki je izbruhnil po podelitvi plač za mesec marec, naj bi bil izraz nezadovoljstva z nizkimi dohodki delavcev. Vzroke, zakaj je do njega prišlo, iščejo odgovorni na različnih mestih. Eden izmed njih bi lahko bila ukinitev oz. neizplačilo stimulativnega dela osebnih dohodkov, ki so jih delavci prejeli za mesec februar. »Stimulativni del v višini 5 odstotkov, ki smo ga izplačali v mesecu februarju, lahko pripišemo manjšemu številu delovnih oziroma norma ur. Ker mase sredstev za osebne dohodke za mesec marec ni bilo možno dvigniti, hkrati pa se je povečalo število ur, delavcem tega t. i. stimulativnega dela nismo mogli izplačati. To naj bi bil eden od vzrokov, da so delavci nehali z delom, čeprav moram dodati, da smo delavce seznanili s tem, v kakšni višini bo izplačan osebni dohodek. Na te informacije nismo dobili nobenih pripomb, vsi so to normalno sprejeli, brez kakršnega koli nerganja. Že takrat smo tudi povedali, da na povišanje osebnih dohodkov lahko računamo šele po rezultatih poslovanja v prvem četrtletju. Tu moram še dodati, da smo za mesec marec izkoristili možnost usklajevanja osebnih dohodkov na ravni sozda.« Očitno se vodilni tokrat niso ravnali po zdravi »kmečki pameti«, ki bi jih sicer opozorila na zatišje pred viharjem. In res, udarila je strela z jasnega, čeprav samo za nekatere, kajti večina se jih le ni strinjala z ukinitvijo stimulativnega dela, ki ga po mnenju vodilnih ni bilo že prejšnji mesec, ampak je bila to le ena od inačic, kako ohraniti že tako ali tako nizko raven osebnih dohodkov na že doseženi ravni.

Četudi se je štrajk začel spontano, najprej v mehanski obdelavi, je zajel celotno delovno organizacijo, štrajku so se priključili tudi delavci iz tozda Blisk. Kljub vsemu prej rečenemu delavci niso nadaljevali z delom ves dan in še naslednji dan v sredo ob 2. uri niso delali.

Po opravljenih razgovorih in razgrnitvi ukrepov, ki jih je sprejel kolegij, so se vrnili na delo. Vendar kakih posebnih ugodnosti niso dosegli. Jasno jim je bilo rečeno, da je glede na poslovne rezultate moč pričakovati realno povišanje osebnih dohodkov, vendar brez kakršnihkoli poračunov, ker za to ni materialne osnove. Na osnovi rezultatov poslovanja so delavski sveti sprejeli sklepe o povišanju osebnih dohodkov za 30 odstotkov do meseca julija, ko naj bi osebne dohodke na osnovi poslovnih rezultatov ponovno povišali. S temi stališči so se strinjali tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij, ki jim prav tako vzroki za štrajk niso jasni. Povezujejo jih namreč tudi z nekaterimi zunanjimi objektivnimi okoliščinami, ki so izničili vsa njihova dosedanja prizadevanja na področju urejanja osebnih dohodkov. (Gre za povišanje življenjskih stroškov.)

Izračuni so pokazali, da v delovni organizaciji Panonija niso slabo poslovali, še zlasti ne v tozdu Kmetijska mehanizacija, vendar so delavci kljub vsemu protestirali. Za konec soočimo dvoje mnenj na eni strani direktorja delovne organizacije Emila Zelka in na drugi skupine delavcev iz tozda Kmetijska mehanizacija. Emil Zelko pravi: »Zavedati se moramo vsi v delovni organizaciji, da bomo delili le toliko, kolikor bomo ustvarili. To pa zahteva ustrezno disciplino in vztrajanje na zastavljeni poti. Dosedaj nam je uspelo dvigniti produktivnost, ugodni so tudi izvozni rezultati ob ugodnih cenovnih razmerjih. Vzporedno s tem pa moramo uresničevati zastavljeni program uvajanja kooperacijskih programov, kar bo še bolj utrdilo položaj delovne organizacije. Sicer v nasprotnem primeru ne bi naprej vztrajal na tem položaju. To sem tudi jasno povedal na zboru delavcev, da v kolikor zadev ne razumejo, bom odstopil in ne samo jaz ampak vodstvo delovne organizacije.«

Skupina delavcev pa pravi takole: »Res, da se je stanje v delovni organizaciji znatno izboljšalo, vendar z vsem se le ne moremo strinjati, zato pa nosijo precejšen del odgovornosti tudi vodilni in vodstveni delavci. Organizacija in priprava dela ni naš problem, to je problem tistih, ki so za to odgovorni, ti pa ne dajo od sebe tega, kar bi morali. Če bi temu bilo tako, potem bi lahko bili rezultati dela še ugodnejši. Zato verjetno ni prav, da se vodilni povsem izmikajo svoji odgovornosti in vse skupaj povezujejo le z maso — določeno za osebne dohodke, ki se je ni dalo povečati.«

Morda je v tem tudi kanček resnice, če ne celo veliko, kajti vodilni so se morda le ušteli ravno pri tako prostodušni ukinitvi stimulativnega dela, ki bi ga morda le lahko izplačali ravno zaradi tega, ker so izkoristili možnost usklajevanja osebnih dohodkov na ravni sozda. Verjetno takrat tudi ne bi prišlo do štrajka, ki kot pravijo, vsaj v poslovnem smislu bolj škodi, kot koristi.

JANEZ VOTEK

Sindikat

Krajši delovni čas

Sozdov koordinacijski odbor sindikata je na seji 21. aprila sprejel sklep, s katerim nalaga strokovnemu kolegiju sozda, naj le ta preveri, katera IMP-jeva delovna organizacija ima pogoje za uvedbo skrajšanega delovnega časa. Kolegij naj potem sozdovemu delavskemu svetu predlaga, naj sprejme sklep o začetku postopka za uvedbo skrajšanega delovnega časa poskusno za eno ali več delovnih organizacij.

M. P.

Poslovni odbor IB

Več discipline pri uvozu

Poslovni odbor Interne banke je obravnaval dinarsko likvidnostno stanje sozda IMP v prvem četrtletju. Finančni položaj je v večini delovnih organizacij ugoden. Z likvidnostnimi težavami se srečuje le 8 tozdov oziroma delovnih organizacij.

Vendar položaj v vseh ni enak in je pričakovati, da se bo glede na objektivne okoliščine popravil. V najslabšem položaju se je znašel Ten energetika, ki ima glede na število zaposlenih najvišjo negativno razliko in sicer 315,940.000 dinarjev. Navidezno je položaj izredno neugoden tudi v tozdu Kmetijska mehanizacija, vendar je tu potrebno dodati, da se višina negativnih sredstev ni dvignila nad lansko raven, ko je prav tako znašala ob pokrivanju sanacije okrog 500,000.000 dinarjev. Neugodno finančno stanje je tudi v tozdih Telekom, Klimat, Skipu, kjer je stanje prav tako izredno kritično, v tozdih LSNL, TA in Vipu. Na ravni sozda zaenkrat še ni čutiti nekih posebnih težav, prav tako ni bilo težav pri izplačilih osebnih dohodkov.

Pričakovati je, da se bo likvidnostni položaj zaostril v prihodnje predvsem zaradi zaostrovanja razmer na makroravni. Povečale se bodo obvezne rezerve bank pri Narodni banki, omejeni so plasmaji sredstev, vse manj je tekočega denarja, poostrili se bodo ukrepi do izdajanja menic.

DEVIZNO POSLOVANJE

Na področju deviznega poslovanja prihaja do določenih sprememb in sicer Ljubljanska banka v mesecu maju preitaja na nov način izvrševanja plačil v tujino, to je na vezavo deviznih odlivov z deviznimi prilivi. Za plačila v tujino bo ostajalo 60 odstotkov vseh deviznih prilivov. Pri plačilih v tujino so v prvi vrsti zajete obveznosti iz lanskoletnega uvoza in plačila za letošnje že prijavljene uvozne zaključke. Po plačilu teh obveznosti bo banka izdajala zagotovila za plačila novih uvoznih obveznosti. Seveda bodo ta zagotovila dana na osnovi opravljenih izvoznih poslov in 60 odstotnega priliva sedanje obveznsti IMP-ja znašajo okrog 2,260.000 dolarjev zato bo za zagotovilo že sprejetih obveznosti potrebno zagotoviti devizni priliv v višini 3,000.000 dinarjev. Dodatni prilivi bodo v višini 60 odstotkov na razpolago za nove uvozne posle. Po oceni bi do konca leta lahko zagotovili v sozdu okrog 3,5 milijona dolarjev deviznih prilivov. Za nove uvozne posle bi torej ostalo le okrog 1,5 milijona dolarjev. Zato je treba iskati uvozne možnosti znotraj kooperacije, manjloobmejnega prometa in v dinarskih nakupih.

Ob vsem tem se zastavlja še problem pozitivnega uvoza. Blagovni izvoz IMP je namreč manjši od uvoza. Pozitivna uvozna pokritost se rešuje z neblagovnimi prilivi iz Iraka. To pa zahteva večjo disciplino tozdov in sklepanje poslov le preko Marketinga in Interne banke, še zlasti pri poslih, kjer je IMP evidentiran kot končni koristnik uvoženega blaga.

J. Votek

Jeklarna 2

Ponovna potrditev

Jeseniške Železarne so na otvoritvi Jeklarne 2, 30. aprila podelile IMP-ju priznanje — spominsko plastiko Železarne Jesenice za uspešno

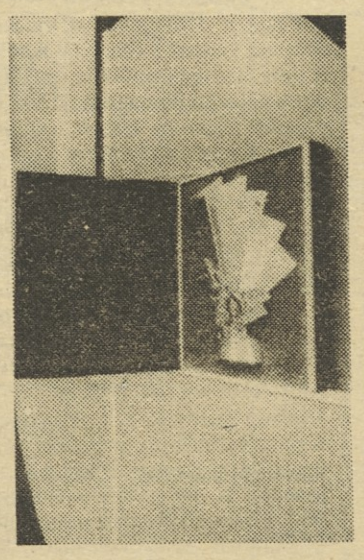

izvajanje inštalacijskih del na objektu Jeklarne 2.

Osebno priznanje pa so podelili tudi IMP-jevemu vodji projekta Jeklarna 2 Janezu Babniku.

M. P.

Sedmo delovno tekmovanje kovinarjev v Ljubljani

Tekmujejo tudi IMP-jevci

V tem času od 14. do 18. maja poteka v Ljubljani sedmo delovno tekmovanje kovinarjev, na katerem tekmujejo strugarji, brusilci, rezkalci, orodjarji, strojni kovači, strojni ključavničarji, konstrukcijski ključavničarji, livarji, varilci (plamenski RO, TIG, MAG), avtomehaniki za bencinske in diesel motorje, modelni mizarji, obratni elektrikarji.

Tekmovanja (udeležili so se ga tudi IMP-jevci) so organizirana v ozdih naobmočju Ljubljane. Strugarji tekmujejo v Gradisovem tozdu Kovinski obrati, brusilci v Saturnusovem tozdu Orodjarna in vzdrževanje, rezkavci v Elminem tozdu Proizvodnja orodij in strojev, orodjarji v Plutalu, strojni kovači v SCT-jevem tozdu Mehanični obrati, strojni ključavničarji v Rogu, konstrukcijski ključavničarji v Šolskih delavnicah tehničnih šol, livarji in modelni mizarji v Litostrojevem tozdu PUM — Livarne, avtomehaniki za bencinske in diesel motorje v Integralovem tozdu Delavnice, obratni električarji v Slovenijalesu — Žičnica. Za varilce je organizirano tekmovanje v našem tozdu Itak v Ulici Jožeta Jame. O teh tekmovanjih bomo pisali še v junijski številki Glasnika.

M. P.

Spremembe zakona o združenem delu

Premalo uveljavljene ekonomske zakonitosti

Vse aktivnosti v našem političnem dogajanju so usmerjene v razprave o spremembah ustave in zakona o združenem delu. Naš namen je, čeprav so se o tem razpisala sredstva javnega obveščanja, da v kratkih obrisih vseeno predstavimo spremembe zakona o združenem delu. Same spremembe naj bi prinesle več reda v naše gospodarstvo in uveljavile zakonitosti, ki so nujne za normalno gospodarjenje. Uveljavile naj bi se tržne zakonitosti in poenostavili nekateri postopki odločanja. Hkrati pa naj bi spremembe pomenile tudi krepitev samouprave v ozdih. V našem prispevku bomo poskušali osvetliti spremembe, ki so predvidene na področju dohodkovnih razmerij, samoupravljanja delavcev v združenem delu, organiziranosti združenega dela in medsebojnih delovnih razmerij.

DOHODKOVNA RAZMERJA

Položaj tozda pri pridobivanju dohodka naj bi se spremenil v toliko, da daje tozd v promet svoje izdelke in storitve prek delovne organizacije. Le izjemoma lahko daje tozd v promet svoje izdelke oziroma storitve neposredno. Politika cen naj bi se določala na ravni delovne oziroma sestavljene organizacije. Delavci namreč s samoupravnim sporazumevanjem in dogovarjanjem določajo politiko cen v okviru svojih pravic in samoupravnih odgovornosti. Pri določanju cen bi morali upoštevati trajnejša razmerja v gibanju cen in druge razmere na trgu ter merila, predvidena v samoupravnem sporazumu.

V predlogu sprememb je definirano tveganje, kot nastop nekega dejstva ali posledic zaradi katerega je prišlo do negativnih posledic na rezultat poslovanja. Predvideno je obvezno združevanje dela in sredstev na osnovah skupnega ustvarjanja dohodka z udeležbo v skupnem prihodku tistih ozdov, ki se ukvajajo s prometom blaga in storitev na veliko ali z izvozom. Delo združujejo tudi proizvodne organizacije, ko poslujejo na trajnih osnovah in ko ustvarjajo najmanj dve tretjini dohodka.

Od sedaj naprej bo potrebno določati skupne standarde materialnih stroškov in drugih stroškov poslovanja. Razmerja skupnega dohodka naj bi urejal en samoupravni sporazum. Udeležba na osnovi tekočega dela naj bi bila nova kategorija. Tozdu, ki uporablja sredstva drugih, pripada del dohodka za osebne dohodke iz tekočega dela ter za obveznosti iz dohodka za razširitev materialne osnove in rezerve.

Pri razporejanju dohodka je najpomembnejša novost, da je iz dohodka izločen izjemni dohodek in postavke, za katere je predvideno, da ne morejo biti predmet dohodka. Čisti dohodek je potemtakem del dohodka, ki ostane delovni organizaciji, potem, ko se odšteje izjemni dohodek.

Delavcu v tozdu pripada osebni dohodek na temelju tekočega dela in na temelju upravljanja in gospodarjenja z družbenimi sredstvi. Iz bruto osebnega dohodka pa se financira del skupnih potreb. Osnove za delitev naj bi urejal družbeni dogovor — sprejet na državni ravni.

Za prikazovanje dohodka se uporablja: dohodek na delavca, dohodek v primerjavi s povprečno uporabljenimi sredstvi, bruto osebni dohodek na delavca in akumulacija na povprečno uporabljena sredstva. Delavci tozda sicer upravljajo s svojimi sredstvi vendar prek žiro računa delovne organizacije.

SAMOUPRAVA

Namen sprememb na tem področju je racionalizirati uveljavljanje samoupravnih pravic in krepitev odgovornosti na tem področju. Hkrati je predvidena krepitev delovne organizacije in prenos poslovne funkcije nanjo.

Na novo definirano je tudi osebno izjavljanje, s katerim je opredeljeno, kdaj je obvezen referendum. Referendum je predviden pri odločanju o samoupravnem sporazumu o združevanju dela v tozd, združevanj v delovno in sestavljeno organizacijo, spremembah organiziranosti tozd in merilih za osebne dohodke. Referendum ni potreben pri odločanju o odpovedi pravic vračila vloženih sredstev, o sporazumih o združevanju v poslovne skupnosti. O statutu odloča zbor delavcev, tako je tudi s srednjeročnimi načrti.

Delavski svet skrbi za izpolnjevanje temeljnih obveznosti in uresničevanju odgovornosti v delu tozd ali ozd. Imenuje poslovodni organ (glasovanje je javno!?).

Poslovodni organ delovne organizacije ima večja pooblastila pri uveljavljanju dogovorjene politike. Odnosi med poslovodnimi organi v delovni in sestavljeni organizaciji temeljijo na skupnih obveznostih, ki zagotavljajo tehnično-tehnološko enotnost proizvodnega procesa in uresničevanje skupnih interesov. Planska listina je temeljna listina za urejanje medsebojnih pravic. Delavski svet skrbi za opredeljevanje skupnih nalog in pripravlja predlog za srednjeročni načrt, sprejema letne načrte in odloča o vsem, kar je pomembno za upravljanje.

Močan poudarek je na krepitvi delovne organizacije, s tem se spreminja tudi položaj poslovodnih delavcev v delovni organizaciji. Le-ti vodijo poslovanje delovne organizacije, organizirajo, usklajujejo enotnost delovnega procesa, predlagajo poslovno politiko in zagotavljajo njeno uresničevanje, izpolnjujejo sklepe delavskega sveta in njegovih izvršilnih organov. Razširjene so tudi obveznosti v poglavju o obveščenosti, poudarjeno je povezovanje organizacij z organizacijami, ki se ukvarjajo z raziskovanjem tehnike, tehnologije, trga in z informatiko. Spremembe samoupravnih sporazumov in drugih samoupravnih aktov naj ne bi tekle po enakih pravilih kot sprejem, ampak z odločitvijo delavskega sveta. Pri družbenih dogovorih, pa se poleg politične odgovornosti uveljavljajo vse oblike materialne odgovornosti za kršitve.

ORGANIZIRANOST

Na področju organiziranosti so uvedene nekatere nove organizacijske oblike in sicer: začasna pogodbena delovna enota, začasna skupna delovna enota in delovna organizacija za določen čas. Spremembe samoupravne organiziranosti naj bi v prihodnje temeljile na strokovnih podlagah.

Pri organiziranju sozdov je dana možnost, da se sozdi lahko organizirajo kot delovne organizacije s tozdi v njeni sestavi. Delovna organizacija, ki tega ne sprejme, ni več združena. Poslovne skupnosti naj bi se ustanavljale zaradi tehnološke enotnosti in povezanosti, kakovostnega opravljanja dejavnosti in poslovnega sodelovanja in skupnega ustvarjanja dohodka.

DELOVNA RAZMERJA

Na področju delovnih razmerij, naj bi spremembe še bolj uveljavile pravico do dela, hkrati s tem so predvidene možnosti za skrajševanje delovnega časa in povečevanje produktivnosti in s tem dohodka. Pri določanju pogojev strokovne izobrazbe za opravljanje posameznih del oziroma nalog, naj bi prišlo do določenih omejitev. Pri sprejemanju teh odločitev bi lahko določili največ dve stopnji strokovne izobrazbe za posamezna dela. Izpostavljena je zahteva po objavi del in nalog v časopisju. Pri zaposlovanju pripravnikov, naj bi prišlo do združevanja sredstev za nova delovna mesta s strani tistih delovnih organizacij, ki nimajo potrebe po zaposlovanju novih delavcev. Pri razporejanju delavcev med tozdi znotraj sozda naj bi prihajalo v skladu s sporazumi in potrebami tozdov.

Pri odgovornosti za izpolnjevanje delovnih obveznosti so se kriteriji nekoliko zaostrili, kot tudi pri prenehanju delovnega razmerja, vendar bistvenih novosti ni.

Pripravil: J. VOTEK

Nova zakonodaja in IMP

Ni napihnjenega dohodka

Zakon o celotnem prihodku in dohodku, ki je bil sprejet konec lanskega leta in je začel veljati s 1. januarjem letos, naj bi dal prve rezultate ob četrtletnih obračunih poslovanja. Glede sredstev za delitev osebnih dohodkov pa s prvim julijem letos. Novi zakon o celotnem dohodku naj bi začel uveljavljati realno ekonomijo. Argumenti, ki naj bi govorili temu v prid, je odprava starega obračunskega sistema, ki naj bi nas oddaljil od uresničevanja programa dolgoročne gospodarske stabilizacije. Resda so se ti odkloni pozitivno odrazili na poslovanje sozda IMP, saj je ravno to vplivalo na povečano investicijsko dejavnost. Ta pa se je odrazila na zasedenost IMP-jevih kapacitet in povpraševanju po izdelkih. Ni sicer moč trditi, da so na ugoden položaj IMP-ja vplivali samo določeni odkloni na globalni ravni, ampak tudi pozitivni premiki znotraj samega sozda.

Če se sedaj povrnemo k prej omenjeni zakonodaji, je jasno, da imamo opravka s povsem novimi momenti in ekonomsko situacijo. Osnovna značilnost zakona je, da naj se pri visoki inflaciji dohodek ne bi prelival v osebni dohodek. Novi zakon preprečuje obračunavanje zalog po tekočih cenah. Pri obrestnih merah naj bi upniku nadomestili tudi izgubo, ki jo povzroči posojanje denarja. Skratka to pomeni revalorizacijo poslovnega sklada, uveljavila naj bi se tudi realne pozitivne obrestne mere na kredite.

Temu, kar smo prej zapisali, vsekakor ne kaže oporekati, vendar smo hkrati s tem naleteli že na drug nesmisel, ki ga je plasirala zvezna administracija, to so intervencijski ukrepi na področju delitve osebnih dohodkov in cenovni politiki. Gre za zamrznitev enih in drugih posredno ali neposredno. S tem pa je vlada posegla v poslovanje ozd in v bistvu blokirala učinkovito uresničevanje prej omenjenega zakona. Pri obračunu osebnih dohodkov npr., ki so sicer s sestavljeni iz dveh delov tekočega in tista za gospodarjenje z družbenimi sredstvi, je poslovni rezultat osnovni kriterij za izplačevanje osebnih dohodkov.

Poleg neposrednega vpliva na poslovanje IMP se nova zakonodaja negativno odraža na poslovanje IMP tudi posredno. Že prej smo omenili, da se je naglo zmanjšalo investiranje, kar se že slabo odraža na zasedenost projektnih in montažnih zmogljivosti. Hkrati pa se zaostrujejo odnosi na trgu in pri pridobivanju poslov. Namreč IMP, kot so poudarili delegati na seji koordinacijskega odbora sindikata, je s svojimi ponudbami na jugoslovanskem tržišču predrag. V sedanjem trenutku uspeva še s kakovostjo svojih storitev. Ob nadaljevanju teh zaostrenih pogojev pa je nevarnost, da bodo določena dela prevzemale druge organizacije, ki so vse bolj konkurenčne zaradi poceni delovne sile.

Nova zakonodaja je prizadela tudi nekatere delovne organizacije znotraj IMP-ja in sicer sta najbolj ogrožena Ten in Tio. Kljub zaostrenim pogojem pa so rezultati gospodarjenja v tem četrtletju ugodni, se je realni prihodek povečal za 20 odstotkov, kar pomeni tudi povečanje dohodka. Če smo nekoliko kritični, potem je treba reči, da je rešitev še naprej treba iskati v hitrejšem uveljavljanju kakovostnih kriterijev gospodarjenja, zlasti povečevanju produktivnosti in izboljševanju kakovosti storitev.

JANEZ VOTEK

Ocena nastopa IMP na sejmu ISH v Frankfurtu

Kdaj, kako in kaj?

Začetni nastopi IMP na sejmu ISH v Frankfurtu niso minili brez porodnih težav. Posledica tega je nenačrten nastop v letu 1985, in naključna predstavitev izdelkov. Po nekaterih ocenah je to tudi odraz nezainteresiranosti, glede na dokaj ugoden položaj te veje v Jugoslaviji. Tudi letošnja predstavitev je še delen odraz teh ugodnih gibanj. Posledica tega je še zmeraj vsebinsko nezaokrožena in jasno zastavljena predstavitev IMP-ja.

Analize, ki so bile do sedaj narejene, kažejo, da je nastop na ISH nujen, zaradi prisotnosti imena v širšem mednarodnem prostoru in raziskav možnosti nastopanja na tujih trgih. Hkrati pa je sejem tudi priložnost za sklepanje novih pogodb. Zapisali smo že, da so poslovni partnerji, s katerimi sodeluje IMP na zunanjih trgih, predvsem manjše firme ali inženiring organizacije, za katere je značilna izredna dinamika. Ravno zaradi te dinamike pa jih v dvoletnem obdobju skoraj polovica odpade in je nujno potrebno najti nove. Sejem je za tovrstno sklepanje poslov izredna priložnost, na kar nas opozarjajo že sami rezultati sejma.

USTANOVITEV LASTNE PRODAJNE MREŽE

Za učinkovitejši prodor IMP-ja na tržišča zahodne Evrope bo v prihodnje potrebno zaokrožiti ponudbo. Glede na to, da IMP še vedno ne razpolaga s tehnološko najzahtevnejšimi napravami, je potreben nastop v prej omenjeni smeri. Na to nas opozarjajo tudi izkušnje tujih rastavljalcev. Te lahko razdelimo v dve skupini: manjša podjetja nastopajo z nekaj tehnološko vrhunskimi izdelki, medtem ko velika podjetja nastopajo z zaokroženo ponudbo, ki pa ni tehnološko vrhunska. Zato so se tudi v IMP-ju odločili, da bo v prihodnje dan poudarek na klimatizaciji in klima napravah. Posamezne specialne izdelke, ki se jih ne da vključiti v to ponudbo (npr. protipožarne lopute) pa bodo predstavili na drugih — za to specializiranih sejmih.

Hkrati s tem pa je potrebno graditi sistem nastopanja na tujih predvsem zahtevnih trgih. Tudi tu se odpirata dve možnosti in sicer: nastop s serijskimi izdelki preko veletrgovine ali pa trženje izdelkov po naročilu. Nastop preko veletrgovine je izredno drag zaradi visokih cen kapitala (rabati znašajo čez 50 odstotkov). Vendar je tudi tovrsten nastop za IMP zanimiv zlasti za izdelke, ki jih IMP proizvaja z visoko tehnologijo in v večjih serijah. Drug način nastopa na trgu je še zahtevnejši in zahteva izredno prilagodljivost in organizacijsko usposobljenost sistema. Teh izdelkov se preko veletrgovine ne da plasirati. Vse to govori v prid ustanovitvi lastne prodajne mreže, kar je v svetu že praksa. Vzporedno s temi akcijami pa je potrebno izdelati koncept tržnega nastopa.

J. VOTEK

Razpis za podelitev priznanj SOZD IMP

Na osnovi 9. člena Pravilnika o podeljevanju priznanj sestavljene organizacije Industrijska montažna podjetja objavljamo

Razpis za podelitev priznanj SOZD IMP

Priznanja SOZD IMP podeljuje delavski svet sestavljene organizacije združenega dela IMP delavcem, izjemoma tudi upokojencem, družbenopolitičnim in drugim organizacijam ter društvom OZD IMP, delavcem drugih organizacij, organizacijam združenega dela in drugim organizacijam.

Priznanja se podeli delavcem, upokojencem, družbenopolitičnim in drugim organizacijam SOZD IMP:

1. Za izjemno uspešno in prizadevno delo
2. Za uspešno uveljavljanje družbeno-ekonomskih načel v poslovanju
3. Za posebne uspehe pri razvijanju tehnologije
4. Za uspešno delo na področju razvojne dejavnosti
5. Za posebne uspehe na področju inovacijske dejavnosti
6. Za posebne uspehe pri uvajanju sodobnih metod, znanstvenih, organizacijskih in tehniških dosežkov
7. Za uspešno delovanje na družbenopolitičnem področju
8. Za učinkovito uresničevanje sindikalnih nalog
9. Za uspešno delovanje na področju samoupravljanja
10. Za posebne uspehe na področju obveščanja
11. Za posebne uspehe na kulturnem področju
12. Za posebne uspehe na področju športne dejavnosti in rekreacije
13. Za posebne uspehe na področju vzgoje in izobraževanja

145. Za požrtvovalnost pri reševanju življenj ali družbenega premoženja

15. Za posebno uspešno delo na področju civilne zaščite in družbene samozaščite
16. Za posebne uspehe pri organiziranju splošnega ljudskega odpora
17. Za posebne uspehe pri razvijanju in izpolnjevanju socialnega dela
18. Za posebne uspehe pri izvajanju preventivnih in kurativnih dejavnosti
19. Za uspešno, dolgoletno delo pri posameznem društvu

Priznanje se podeli delavcem drugih organizacij, drugim OZD ali drugim organizacijam za:

20. Dolgoletno uspešno poslovno sodelovanje
21. Za izjemen prispevek k razvoju SOZD IMP ali posamezne njegove organizacijske enote
22. Za izjemne dosežke pri uresničevanju posameznih nalog v imenu ali za SOZD IMP oz. njegove organizacijske enote.

Predlog za podelitev priznanja iz 1.—19. točke tega razpisa lahko vloži osnovna organizacija sindikata, osnovna organizacija ZK, Osnovna organizacij ZSMS TOZD, delovne organizacije ali delovne skupnosti na osnovi sklepa, sprejetega na sestanku oz. seji njenega ustreznega organa.

Predlog za podelitev priznanja iz 20.—22. točke vložijo delavski svet TOZD DO ali DS.

Pisni predlog mora predlagatelj oddati na obrazcu, ki ga dobi v svoji kadrovski službi.

Predloge za podelitev priznanja SOZD IMP naj predlagatelji pošljejo do 1. 9. 1987 na naslov: SOZD IMP, Komisija koordinacijskega odbora sindikata za pripravo predloga priznanj, Titova 37, Ljubljana.

Uspešna sanacija Panonije

Preseganje mojstrske mentalitete

Lansko leto naj bi bilo v zgodovini razvoja Panonije zapisano kot izjemno uspešno ali pa tudi ne. Vprašanje si lahko zastavimo tako ali drugače in tudi odgovor je lahko tak. Če odgovorimo, da je bilo izjemno uspešno, potem je poglavitna oznaka te uspešnosti dvig že potopljene barke. Vendar nas to ne sme zaslepiti, kajti dvig sam po sebi še ni dovolj, potrebno ji bo usposobiti navigacijske naprave, da bo lahko plula po izredno viharnem domačem pa tudi po izredno zahtevnih tujih morjih.

Če se povrnemu k prvemu, torej dvigu, so to v Panoniji vsekakor uspešno opravili. Kot je povedal Uroš Korže, pom. gen. direktorja in kot kaže poročilo o realizaciji nalog iz sanacijskega programa je kratkoročni del nalog uresničen. Izpeljani so bili ukrepi, ki zagotavljajo nemoteno poslovanje, znižali so število delavcev, tako v režiji kot v neposredni proizvodnji. Povečana je tudi aktivnost na področju trženja. Odraz tega so boljši rezultati na domačem in na tujem trgu. Popravila se je finančna disciplina in nadzor. Da se je sanacija stekla tako, kot se je, gre pripisati pravočasnemu pokritju izgub, ki jih je večji del pokril sozd IMP, manjši del pa delovne organizacije regije.

Sedaj pa se povrnimo k drugemu »paketu«. Tu so rezultati nekoliko manj zadovoljivi. Kajti ukrepov, ki naj bi pripeljali do prestruktuiranja proizvodnje, niso v celoti izvedli. Neizpodbitno je da Panonijina proizvodnja ne more temeljiti le na kmetijskem programu, ampak se je treba preusmeriti.

KADROVSKO »BOSI«

Zavedati se je treba tudi, če še naprej nekoliko parafraziramo, da je za kakovosten krmilni mehanizem potrebno znanje. Toda tu je Panonija bosa. Ravno neustrezno vrednotenje strokovnega kadra, ki je v preteklosti množično odhajal in čemur smo priče še danes, je tudi eden od razlogov, da v Panoniji niso v celoti uspeli, oziroma so se enkrat že potopili. Kljub dobremu poslovnemu rezultatu, bo treba vse sile napeti v kadrovsko sanacijo. Nedvomno bo tu potrebno zarezati radikalni rez, ki bo spremenil materialni položaj strokovnega kadra. Skratka preseči je potrebno mojstrsko mentaliteto — tako pri delavcih kot vodilnih. Ustrezna kadrovska okrepitev delovne organizacije pa bo poleg ugodnega finančnega položaja prav gotovo ugodno vplivala na uresničitev programov, ki niso samo kmetijski.

Morda vsemu povedanemu niso v prid dogajanja v zadnjem obdobju, ki se odražajo v konfliktih med določenimi vodilnimi delavci. »Zavedati se je treba, da se v Panoniji vodilni ne morejo iti medsebojnega prepričevanja, ampak je njihova funkcija povsem drugačna in sicer kreativna. Vendar, v kolikor tega ne bodo razumeli, bo potrebno ustrezno ukrepati, če ne bo šlo drugače tudi organizacijsko.« je poudaril Uroš Korže.

JANEZ VOTEK

Okrogla miza — varčevanje z energijo

IMP na alternativni fronti

Naše razmišljanje je tokrat usmerjeno k dogajanju okoli »okrogle mize«, kjer so »udeleženci« razpravljali o varčevanju z energijo ter izkoriščanju alternativnih virov energije. Zamisel o »okrogli mizi« se je porodila v povezavi z organizacijo problemske konference RK SZDL na temo Ekologija, energija, varčevanje. Neodpustno bi namreč bilo, da se delovne organizacije v sozdu IMP ne bi predstavile ravno ob tej priložnosti s svojimi dosežki na področju varčevanja z energijo in izkoriščanja alternativnih virov energije. Torej z dejavnostjo, kjer smo opravili pionirsko delo pri nas. Programi seveda presegajo zgolj in samo energetsko področje in v bistvu pokrivajo vsa področja, ki so zastavljena v naslovu za problemsko konferenco. Toda prostor pa tudi obseg nista dovoljevala, da bi se ostalih področij lotili v tem sklopu. S tem pa ni rečeno, da smo jih zanemarili — saj jih bomo predstavili v naslednjih številkah. Čeprav naše okrogle mize kot take ni bilo, pa vseeno lahko naše pogovore, ki smo jih opravili s predstavniki posameznih delovnih organizacij strnemo, kot pogovor ob okrogli mizi.

PRESTRUKTURIRANJE SISTEMA

Že v uvodniku smo opozorili, da je IMP prav gotovo eden izmed tistih sistemov, ki je na področju varčevanja in izkoriščanja alternativnih virov energije veliko storila. Če strnemo vsa ta prizadevanja, bi lahko rekli, da razpolagamo s programom prestrukturiranja samega sistema, ki ne samo, da pomeni kakovostne premike znotraj le — tega, ampak bi moral postati tržno zanimiv tudi za ostale gospodarske subjekte. Vendar je ob vsem tem čutiti le eno pomanjkljivost, namreč vsi ti sistemi so dobro poznani določenim profesionalnim krogom, premalo pa smo storili za popularizacijo teh sistemov v medijih množičnega komuniciranja razen morda sončne energije. Lahko je sicer najti zagovor, da ti izdelki niso izdelki za široko potrošnjo, vseeno pa se je treba zavedati, da je v današnjem času javnomnenjska »verifikacija« nekega programa še kako dobrodošla. Pa preidimo sedaj h konkretnostim. Morda v opravičilo le to, da smo o tem, kar bomo sedaj predstavili, v našem glasilu že pisali. Vendar naš cilj ni, da to še enkrat ponavljamo,

»Vlaganja v zmanjšanje porabe ene enote energije je pri neracionalni rabi energije približno enaka vlaganju v povečanje energije za enoto — s tem, da racionalnejša poraba pomeni stalen prihranek energije ter omogoča gospodarstvu večja vlaganja v izboljšanje proizvodnih programov procesov ter v kadre, kar je osnova sodobne konkurenčne sposobnosti.

Avstrija je na osnovi racionalizacij porabe energije v enem desetletju ugotovila, da svoje problematične jedrske elektrarne pravzaprav ne potrebuje — in je tudi ni aktivirala.« (Lojze Sočan ipd.)

Če to ilustriramo s konkretnim podatkom, potem vidimo, da gornja trditev nedvomno drži. Npr. pri izkoriščanju jalove energije je naložba v instalirano moč enega megavara tridesetkrat cenejša od gradnje moči enega kilowata. S tem pa so povezani najmanj 307-odstotni energetski prihranki.

ampak da vse to strnemo in da temu poskušamo dati celovito podobo, ki sicer ni tehnično strokovna, vendar naj bi bila taka, da bi podala celovito informacijo o tem, kaj ima IMP na »alternativni« fronti.

ČE VARČUJEŠ Z ENERGIJO PRIVARČUJEŠ DENAR!

V nadaljevanju tega prispevka bomo poskušali našo predstavitev tematsko zaokrožiti po posameznih sklopih s področja varčevanja ali izkoriščanja alternativnih virov energije.

Na področju industrijske energetike je tu kompenzacija energije, s katero se ukvarja Tern energetika. Začetki kompenzacije jalove energije segajo že precej časa nazaj. Pionirsko delo na tem področju je opravil, kot nam je povedal inž. Viktor Mlakar, pokojni inž. Mal. V Tenu torej nadaljujejo in izpolnjujejo že začeto delo, ki je plod lastnega znanja. Pri kompenzaciji jalove energije v bistvu ne gre za neko revolucionarno novost, vendar gre za prihranek, ki je ali bi lahko bil še kako pomemben v naši energetski bilanci. V čem je torej bistvo? Če poskušamo zadevo poenostaviti, potem lahko rečemo, da vsi pogonski ali drugi električni stroji, ki delujejo na osnovi magnetnega polja uporabljajo jalovo energijo. Vsa »umetnost« je le v tem, ali se napajajo s to energijo iz omrežja ali pa jo sami proizvajajo. Najcenejša varianta je, da to energijo proizvajamo na licu mesta. Skratka, treba jo je kompenzirati s pomočjo kondenzatorja. Včasih se je pojavljal problem s kondenzatorji, ki so delovali na osnovi zloglasnega PCB-ja, danes je tudi tu narejen korak naprej, saj so tudi pri nas začeli s proizvodnjo kondenzatorjev z mineralnimi olji.

Celotni potencial sončne energije je nedvomno največji, 22520 TWh na leto. Je pa tudi najbolj variabilen, tako sezonsko kakor tudi dnevno. Gostota njegovega toplotnega toka je majhna, pa tudi izkoristki sedanjih toplotnih kolektorjev ali fotoelektričnih celic so še vedno razmeroma nizki, okoli 10 odstotkov. Če bi vse strehe v Sloveniji pokrili s kolektorji, bi dobili okrog 22 TWh na leto toplote in elektrike. To je sicer precej, vprašanje je, kdaj bo to izvedljivo glede na tehnične in ekonomske možnosti, ker so cene naprav za izkoriščanje sončne energije še vedno previsoke. (Gledano skozi očala rep. komiteja za energetiko, ki je sila enostranski op. J. V.) (vir: Ekologija...)

Ob tem se postavlja pred oči eno dejstvo — vsaka investicija v kilovat je 30-krat cenejša od investicije za izgradnjo novega kilovata. Investicija se izplača v času od 6 mesecev do enega leta. V Tenu so zgradili do sedaj že nekaj čez 800 objektov po Jugoslaviji. Položaj je najugodnejši v Sloveniji. Sedaj pa so se lotili sistematičnega instaliranja naprav za kompenzacijo tudi na Hrvaškem, kjer so nazadnje instalirali napravo s kapaciteto od 120 do 130 megavarov. V izvedbi pa je še 8 visokonapetostnih in 20 oz. 25 srednjenapetostnih naprav. Potrebe pa so še po instalaciji dodatnih 100 oz. 150 megavarov. V Sloveniji omenimo jeseniško elektrojeklarno, kjer so instalirali naprave za kompenzacijo na elektropečeh. Inž. Mlakar pravi, da v tem trenutku nimajo več problemov, saj v Tenu razpolagajo z lastnim znanjem za kompenzacijo, obvladujejo pa tudi tehnične probleme, ki niso enostavni. Investirali so v merilne instrumente za analizo mreže in meritve jalove in konične moči, opremljeni pa so tudi z ustreznim računalniškim programskim znanjem. Skratka, nudijo celoten inženiring. Pomanjkljivost, ki že močno prihaja do izraza, je le pomanjkanje kadra.

ZA USPEH POTREBNO ZNANJE

Proizvodnega programa na področju varčevanja z energijo se bomo lotili nakoliko pozneje in bomo sedaj predstavili še dosežke, ki smo jih dosegli s prodajo ali pa tudi animacijo znanja pri iskanju prihrankov energije. Odmevi na tem področju so bili različni, čeprav je skupen imenovalec vsem, da je za uspešen prodor potrebno znanje. V čem so bila razhajanja? Morda v tem, da je vse v zvezi z izkoriščanjem odpadne energije že predpisano z ustreznimi zakoni. Vendar kljub zakonu vsako reševanje nekega problema le zahteva specifičen pristop in določeno znanje za rešitev le-tega, ki ga zakon sam kot tak ne more rešiti.

Pri izkoriščanju odpadnih toplot so v ospredju po »akumuliranem znanju« v projektivi Oveja. Projektanti te delovne organizacije so namreč v industriji že projektirali (lahko bi rekli tudi razvili) nekaj sistemov za izkoriščanje odpadnih toplot, ki kažejo na velike prihranke. Nedvomno pa najbolj izstopata sistem v Elanu in Livarju. V Elanu gre za prihranke nekaj čez 10 ton nafte. V Livarju pa uporabljajo odpadno toploto, ki so jo pridobili po rekonstrukciji elektropeči za ogrevanje. Žal zaenkrat o prihrankih, ki so nedvomno veliki, ni mič govoriti s točnostjo, kajti zapletlo se je pri merilnih instrumentih. Ti namreč niso v svoji funkciji, tako, da s konkretnimi številkami zaenkrat ni mogoče operirati. Recepta na tem področju, kot smo že omenili ni, ampak kot pravita inž. Vladimir Jama in inž. Andrej Robič, zahteva vsak objekt ali tovarna selektiven pristop, ki v prvi vrsti zahteva ugotovitev možnosti in učinkov izkoriščanja odpadnih toplot.

S toplotnimi črpalkami so se srečali Ovejevi projektanti, lahko jim rečemo tudi razvojniki, pri ogrevanju hotelov na Bledu. Pripravili so vso projektno dokumentacijo za ogrevanje sanitarne vode in hotelov na Bledu s termalno vodo, ki ima temperaturo med 21 in 22 stopinjami. Pri tem projektu je nekoliko nerodno le to, da je Ov pripravil vso dokumentacijo in si pridobil ustrezno znanje, smetano pa je pobral drug, v tem primeru Smelt. To pa je na nek način dokaz podcenjenosti lastnega znanja in premajhne poslovne učinkovitosti, ali pa tudi premajhne medijske prisotnosti, ki bi potrdila pomembnost vsaj IMP-jevega znanja. Podoben projekt so izvedli tudi v Izlakah in Medijskih toplicah. V Izlakah ogrevajo s termalno vodo samski in stanovanjski blok, prizidek doma ostarelih in šolo, v Medijskih toplicah pa hotel in sanitarno vodo za hotelske potrebe.

V začetku izkoriščanja sončne energije so se povezali s Klimatom, ki proizvaja kolektorje, sami pa so prevzeli projektiranje in izvedbo sončnih sistemov. Skratka, šlo je za resno akcijo IMP-ja v smislu celovite ponudbe. Prvi večji projekt je bil hotel Bar, kjer se je pokazal tudi prvi uspeh. Zatem je sledilo več projektov. Mimogrede omenimo šolo v Neumu idr.

Pri alternativnih virih energije je zlasti pomembno, kot poudarja inž. Robič, da jih povežemo s tistim, čemur so namenjeni. Namreč, za te sisteme je specifično, za razliko od klasičnih, da niso vedno na razpolago. Vendar tudi tu tako kot bi veljalo, da ena lastovka še ne prinese pomladi, Na področju sistemske ponudbe je opazno močno pešanje, kar pa spet pomeni pomanjkljivost, ki jo spretno izkoriščajo drugi predvsem tudi drobno gospodarstvo, čeprav ne razpolagajo s tako kakovostno ponudbo in tako dovršeno tehnologijo. Pa vendar, tisti, ki je dostopen in ponuja ustrezne informacije, je uspešnejši. Poleg prej omenjenih subjektov, se tu pojavlja tudi trgovina, ki vidi svoj komercialni interes.

S programom sonca so v Klimatu začeli v letu 1976. Na področju tehnologije so Klimatovi kolektorji med najboljšimi, če ne najboljši. To se potrjuje tudi na tržišču, saj so v prvih 4 mesecih letos prodali že 9000 kolektorjev. Vendar je tudi inž. Vinko Kuder opozoril, da je bilo premalo storjenega na ponudbi sistemov, kjer se uspešno vključuje trgovina. Ob tem se zastavlja vprašanje, kje so vzroki? Nedvomno jih gre iskati v premajhni sistemski prilagodljivosti, zlasti bi potrebovali majhno mobilno izvedbeno skupino, ki bi za nizke cene opravljala te funkcije. Zavedati se je treba, da je pri alternativnih virih pomembno, da so sistemi preprosti in da delujejo, kar jim daje tudi nizko ceno. Drug sistem, ki proizvede manj, kot je vloženo, je obsojen na propad.

Na razvojnem področju si prizadevajo razviti referenčni regulator, ki bi vklapljal in izklapljal sistem. Lotiti pa bi se morali tudi razvoja akumulatorjev za daljše akumuliranje energije, zlasti kemičnih, ki so zanemarjeni. Sistem bo potrebno razviti tudi za večje objekte.

Ploščni rekuperatorji (povratniki odpadne toplote), ki jih prav tako proizvajajo v Klimatu, so zanimivi za manjše sisteme zaradi nizke cene in visokega izkoristka. Ob tem omenimo še proizvodnjo omar v Klima-montaži, pri katerih je možen prihranek tudi do 50 odstotkov energije.

ZAHTEVA PO CELOVITEM PRISTOPU

Idrijski Tio se je uveljavil v proizvodnji rototermov, pravi inž. Nevenka Antičević, ki sodeluje na osnovi kooperacijske pogodbe s KAH-om. V Tiu dobijo od njih posamezne vrste nedovršenih rototermov, sami pa izdelujejo ostale pripadajoče dele. V zadnjem obdobju so se lotili iskanja aplikativnih rešitev uporabe rototermov. Rototerm ventilatorji so primerni zlasti za večje, medtem pa so ploščati rekuperatorji primernejši za manjše sisteme.

Klima Celje ima razvit dvojni sistem in sicer je eno stalno izboljševanje izkoristkov ventilatorjev in izboljšan izkoristek aksialnih ventilatorjev. Za iste stopnje ventilatorjev uporabljajo za eno stopnjo manjše elektromotorje, kar jim poleg ugodnega položaja na domačem trgu odpira pot tudi na tuje trge. To pomeni nekaj tisoč kilovatnih ur prihranka na leto (na enoto vstavljajo namesto 55 kW motorja 45 kW). Na področju aksialnih ventilatorjev so dosegli vrhunec in na nek način zaključili razvojno fazo, pravi direktor Norbert Vrhovec. Na področju izkoriščanja odpadne toplote, v industriji so razvili toplotni menjalnik jeklo — jeklo, s katerim se izkorišča odpadna toplota v industriji. Gre tudi za izkoriščanje odpadne toplote z visoko temperaturo. Za to področje je razvit sistem izkoriščanja industrijskih plinov, zraka, hladilne vode po sistemu odpadni plini, hladilni zrak, odpadni plini, hladilna voda. S tem sistemom dosegajo pri vseh napravah dobre rezultate, vendar so le-ti zagotovljeni, če se pristopi k reševanju problema celovito. Le na osnovi tehnične dokumentacije se je racionalno odločiti za investicijo. Kajti vprašanje odpadne energije je v poletnih mesecih še zmeraj odprto.

Na področju nizkotemperaturnih odpadnih toplot imajo razvit program za izkoriščanje s ploščnimi menjalniki, ki so jih uporabljali v lakirnicah in izkoriščanje odpadne toplote industrijskih hal. Ploščne menjalnike sedaj inovirajo, kajti s trenutno izvedbo niso zadovoljni zaradi visokih cen in velike teže, kar je tudi vzrok za nekonkurenčnost.

PLAČILO GLEDE NA PRIHRANEK

Izhodišče programa za varčevanje z energijo v mariborski Montaži, pravi Boris Firm je bila prevelika poraba energije na enoto proizvoda, kot so to standardi v svetu. Cilj, ki so si ga zastavili, je racionalna raba energije na račun večje učinkovitosti. V tem smislu so se tudi organizirali ne samo v proizvodnji, ampak tudi v storitvenih dejavnostih. Tako danes ponujajo poleg proizvodov tudi določeno znanje ali inženiring za izkoriščanje energije. Trenutno lahko z meritvami ugotovijo mesta, kjer prihaja do izgub pri pretoku zraka, plinov in tekočin. V ta namen so usposobili in opremili merilno skupino z najsodobnejšimi instrumenti in mikropocesorji. S tem merijo prevodnost in izgube toplote. Ustanovljeno je bilo tudi mešano podjetje z avstrijsko SEBA za odkrivanje netesnosti vodnih cevi in izgub. Z gotovostjo lahko trdimo, da se na vodvodnih omrežjih izgublja 30—40 odstotkov vode, kar pomeni poleg pitne vode tudi izgubo energije. Prihranki so možni tudi pri pretokih vroče ali hladne vode. S sistemom ultrazvočnega merilca, se da optimalizirati poraba te energije in prihraniti 40 odstotkov energije. Skratka vsepovsod težijo k optimalizaciji.

Na področju proizvodnje, kjer izkoriščajo odpadne vire, delajo na novih tipih in sicer na regeneratorju. Z vgrajevanjem prvih strešnih regeneratorjev so začeli nekje okrog leta 1980, ko so jih vgradili za potrebe spensa v Novem Sadu. Funkcionalnost naprave je tolikšna, da se izplača že v 6 mesecih, zlasti če so vgrajene v sisteme s specifičnim tehnološkim procesom tekstilne in živilske industrije. Pa tudi izkušnje v lastni delovni organizaciji so dovolj zgovorne. V tozdu imajo 5 vgrajenih naprav, kljub povečanju proizvodnih, skladiščnih in servisnih prostorov za nekaj več kot 3000 kvadratnih metrov so zmogljivosti kotlarne ostale nespremenjene.

Razvoj pa ni zastal ob tem, saj v tem trenutku intenzivno delajo skupaj z nekaterimi drugimi znanstvenimi institucijami na razvoju toplotnih cevi za srednje temperaturno območje do 400 stopinj. Prvi prototip so vgradili v PE v železarni Ravne, kjer so opravili meritve. Sedaj pa se pripravljajo na vgraditev stabilnega sistema za koriščanje odpadne energije dimnih plinov. Za mariborsko Montažo je značilen nastop na trgu, ki poteka po lizing sistemu. Odplačilo poteka na obroke, kolikor je izkoriščene odpadne energije oziroma kolikšen je prihranek, takšen znesek plača investitor. Vse premalo je prisotno tudi dejstvo, da pomeni izkoriščanje odpadne energije tudi razbremenitev okolja.

IZKORIŠČANJE IZPUŠNIH PLINOV

Preden se dotaknemo industrijske energetike, je prav, da se dotaknemo še naprav, s pomočjo katerih reguliramo in racionaliziramo porabo energije. V proizvodni sferi je na tem področju prisoten Iko. Omenimo tipala, elektronske regulacijske naprave za ogrevanje, prezračevanje in klimatizacijo, elektronske termostate in regulatorje. Vse to posredno prispeva k varčevanju z energijo.

V Itaku že nekaj časa izdelujejo prenosnike toplote za izkoriščanje geotermalne energije. Izkoristki pri tem prenosniku so več kot 90 odstotni. Končali so tudi poskusno proizvodnjo prenosnikov toplote izpušnih plinov, ki jim bodo začeli redno vstavljati v avtobuse. Značilnost TAM-ovih avtobusov je, da imajo zračno hlajene motorje, zaradi česar imajo določene težave z ogrevanjem, saj morajo zanj vgrajevati dodatne sisteme. S prenosniki toplote za izpušne pline pa ta problem rešijo, saj na ta način izkoristijo skorajda vso odpadno toploto, ki jo koristno uporabijo. S tem pa privarčujejo čez 10 litrov nafte dnevno, seveda če je avtobus v pogonu.

Zaključimo lahko z mislijo Dušana Pluta, ki pravi: »Osnove naše energetske politike morajo postati: stabilizacija porabe + varčevanje + okrepljena raba obnovljivih virov, manjša polucijska obremenitev okolja.« K vsemu temu pa je usmerjeno to, kar smo zapisali.

JANEZ VOTEK

---

11 TEMELJNIH VPRAŠANJ

Sestanek strokovnjakov za pripravo konference EKOLOGIJA, ENERGIJA, VARČEVANJE, je opozoril in evidentiral naslednja odprta vprašanja, ki jim problemska konferenca mora dati še posebno pozornost:

1. kako velik mora biti porast primarne energije pri planiranem porastu družbenega proizvoda (plan predvideva 3,5-odstotno rast družbenega produkta in 2,47-odstotno rast koriščene energije);

2. koliko in kakšne nove elektroenergetske objekte potrebujemo za nadaljnji razvoj SRS:

— kako najbolje izrabiti hidroenergetski potencial slovenskih rek;

— pod katerimi pogoji in kdaj je možno oziroma smotrno graditi HE na Savi in Muri;

3. kako naj se uporabljajo goriva v Sloveniji, da bo ekološki vpliv najmanjši (vprašanje distribucije plina, nafte, premoga, vloge daljinskega ogrevanja in cenovna politika);

4. ali je za naš razvoj in s svetovnimi izkušnjami ter z izkušnjami z jedersko elektrarno Krško in rudnikom urana Žirovski vrh nadaljnja usmeritev v jedrsko energijo ekonomsko, tehnično, družbeno in ekološko smotrna in pod kakšnimi pogoji;

5. katero proizvodnjo je potrebno prestrukturirati in kako, da bo družbeni produkt rastel bistveno hitreje od potrebne energije;

6. kakšni ekonomski odnosi naj se vzpostavijo v energetiki (po kvantiteti in kvaliteti energije);

7. kako naj se izboljša gospodarjenje z energijo in s katerimi sredstvi, da bi se povečala energetska učinkovitost gospodarjenja;

8. katera proizvodnja v Sloveniji ne bo sposobna prenesti realnih cen energije;

9. kakšne so možnosti za vključevanje energetskega gospodarstva Slovenije v jugoslovansko in svetovno;

10. kako intenzivirati razvoj in uporabo alternativnih in obnovljivih virov energije;

11. kakšne spremembe moramo izvesti, da bomo lahko realizirali temeljne cilje družbenega razvoja — kakovost življenja, varstvo okolja, smotrna raba energije — ki v sedanjih planih razvoja niso uravnoteženi.

(Iz knjige: Ekologija, energija, varčevanje, Delavska enotnost, Ljubljana 1987.)

ENERGETSKE ALTERNATIVE

Sedaj planirani razvoj energetike (imenujemo jo trda varianta A) predvideva pri 3,5 odstotnem porastu družbenega proizvoda in 14 odstotnih vlaganjih v energetiko (brez vlaganj za prevoz ter skladiščenje nafte in plina!) porast koriščene energije za 24 odstotkov. (Plan energetskega gospodarstva predvideva porast koriščene energije za 3,46 odstotkov, rast primerne energije pa za 2,8 odstotkov letno). Od povprečnega izkoristka (koeficienta pretvarjanja primarne energije v koriščeno) 0,56 v letu 1985 naj bi se ta leta 1995 dvignil na 0,58 ali za 2 odstotka. Torej nam sedanja alterantiva razvoja ohranja sedanje stanje. Do leta 2000 naj bi se potrebna primarna energija letno povečala za 2,5 odstotka, koriščena za 2,9 odstotka, izkoristek naj bi narastel na 0,595. Razmerje med potrebno energijo in družbenim proizvodom se torej do leta 1995 ne bi bistveno spremenilo, v letu 2000 pa bi padlo na sedanjih 6 k Wh/$ družbenega proizvoda na 5,2 kWh/$ družbenega proizvoda. Spremembe so v 15 letih torej izjemno skromne. Zaradi tega je potrebno poiskati tehnično realne in ekonomske utemeljene alterantive. Za uvod v razpravo in v nadaljnjo tehnično analizo dajemo dve možnosti razvoja energetike, in sicer:

POLTRDA VARIANTA (B)

Porast porabe primarne energije naj zaostaja za porastom družbenega proizvoda za 50 do 70 odstotkov. Sedanji plan predvideva zaostajanje za 20 odstotkov. Stopnja rasti potrebne primarne energije naj bo torej 1,6 odstotka letno do leta 2000. Morabitni večji porast koriščene energije naj se pokvirva z višjim izkoristkom in smotrno rabo energije.

MEHKA VARIANTA (C)

Potrebna primarna energija naj ostane konstantna (po predhodni umiritvi rasti npr. do leta 1995). Porast koriščene energije naj se pokriva z višjim izkoristkom naprav, smotrno rabo energije in intenzivnim prestrukturiranjem energetsko zahtevnega gospodarstva:

a) v novo proizvodnjo (obpustitev elektrojeklarstva, primarne proizvodnje v barvasti metalugriji in omejitev proizvodnje umetnih gnojil);

b) v dvig pod a) naštete proizvodnje na takšen nivo predelave, da bo stopnja rasti družbenega proizvoda znašala 6—7 odstotkov, kar zahteva posebno pozornost pri vlaganjih v kadre.

Ta varianta obenem zahteva korenito spremembo gospodarskega in družbenega razvoja sploh. (Ekologija, itd...)

GEOTERMALNA ENERGIJA

Potencial geotermalne energije ocenjujejo na kakih 9 TWh na leto ob upoštevanju, da poznani termalni vrelci v Sloveniji imajo toplotno moč 52 mW pri temperaturah nad 15 stopinj Celzija in da predstavljajo kakih 5 odstotkov potencialno izkoristljive geotermalne energije. Glede na razpoložljive temperature naših termalnih vod je geotermalna energija primerna za ogrevanje kot nizkotemperaturna toplota (Ekologija... ibd.)

(EKOLOGIJA, ENERGIJA...

Kritične ekološke razmere, skromne lastne energetske zaloge so nedvomen kazalec, da se nahajamo v kritični, prelomni energetski (in družbeni) situaciji, z vrsto zapletenih protislovij. Svoje energetske prihodnosti ne moremo več graditi zgolj na »kratke« proge, za jutri, temveč za pojutrišnjem, za obdobje 25—30 let in več. V kolikor se bomo odločili za ekstrapolacijo preteklih in današnjih trendov naraščanja porabe energije, potem zanesljivo računamo (celo ob bistveno večjih sredstvih in ukrepih za odpravljanje negativnih posledic) z nadaljnjim slabšanjem kvalitete okolja in drugimi negativnimi učinki, ob sicer pričakovani (vendar tudi nezanesljivi) večji materialni blaginji.

Zmanjšanje porabe in stroškov energije je v mnogih primerih možno doseči z relativno enostavnimi organizacijskimi ukrepi kot so na primer različen čas dopoldanskega premora in razporeditev dela nekaterih strojev v v drugo in tretjo izmeno. Drugi investicijsko manj zahtevni ukrepi so nabava za kompenzacijo jalove moči, krmiljenje koničnih moči, uporabo odpadne toplote, uvedbo toplotnih črpalk in drugo.

1. Naš cilj do leta 2000 naj bi bil ohraniti potrebno količino primarne energije na prebivalca v SRS.

2. Vse naložbe v energetiko naj bodo usmerjene na

— obnovo in vzdrževanje sedanjih kapacitet (elektrarn, rudnikov itd.);

— spremembo tehnologij;

— spremembo strukture porabe in

— na smotrno gospodarjenje z energijo (povečanje izkoristkov, izolacij, rekuperacija, uporaba obnovljivih virov).

To nam daje naslednje rezultate: družbeni proizvod bi bil leta 2000 (po cenah iz 1984) 5493 dolarjev na prebivalca, potrebna energija 35.666 kWh na prebivalca oziroma 6,49 kWh. Vidimo, da še zdaleč ne bomo postali energetsko učinkovita dežela. Še vedno bomo zaostajali za približno 3,5 krat za Švico, 2,3 krat za ZRN in 2,4 krat za Avstrijo (po podatkih iz leta 1981). Mislimo, da je to najmanj, kar lahko zahtevamo od planerjev v energetiki ob tem prelomnem trenutku.

Pri ocenjevanju možnosti za zmanjšanje porabe energije na eno enoto proizvoda moramo deliti te možnosti v dve skupini in to:

— v primere, ko je porabo energije na enoto možno zmanjšati z relativno majhnimi sredstvi in tudi z organizacijskimi prijemi in

— v primeru, ko so za to potrebna visoka investicijska sredstva.

Prvomajska reportaža

Kje je televizor?

Tako, kot v naši družbi nasploh, je tudi v IMP-ju precej delavcev, ki se nimajo rešenega svojega stanovanjskega problema. Nekateri naši delavci imajo začasno »streho nad glavo« v IMP-jevih samskih domovih v Kvedrovi in v Grassellijevi ulici v Ljubljani. V obeh samskih domovih so po pravilniku o hišnem redu samo moški stanovalci.

Stanovalci v samskih domovih se ne morejo počutiti tako, kot bi se v svojih stanovanjih ali hišah, saj si ne morejo urediti bivalnih prostorov po svojem okusu. Tu živijo po dva ali trije skupaj v sobi, kjer se morajo prilagajati drug drugemu.

V domu vlada določen režim, ki se mu morajo podrejati — tako, da je življenje v domu bolj podobno internatskemu življenju, kjer si ti, v glavnem mladi moški — mnogi neporočeni, ne morejo spletati družinskega gnezda. Tisti, ki so poročeni, pa so v domu prikrajšani za družinsko življenje.

GOSPODARSKA PROBLEMATIKA NAŠIH SAMSKIH DOMOV:

Domova sta lani poslovala na robu rentabilnosti. Poiskala sta vse možne rezerve zato, da ni bilo potrebno združevati sredstev sklada skupne porabe.

Za naprej se pojavlja vprašanje financiranja domov. Potrebno bo združevati finančna sredstva za nakup prepotrebne opreme, kar pa ne bo enostavno, ker je sklad skupne porabe, iz katerega naj bi združevali denar, omejen.

Barbara Voje, delavka v samskem domu v Grassellijevi

V IMP-jev samski dom je delavec sprejet z napotnico svojega ozda, ki ima v domu svoj normativ — to je »ključ postelj«. Bivanje stanovalcev v naših domovih je začasno. Noben stanovalec ne more biti na naslovu samskega doma stalno prijavljen. Začasnost je na primer lahko tudi štirideset let, je povedal upravnik doma v Kvedrovi Jože Drame, tako, da stanovalcu vsako leto obnovijo začasno prijavo na prijavnem uradu v Mačkovi ulici. Doslej je bil rekord bivanja v tem domu 9 let, najkrajši čas pa tri dni. Kratkotrajno bivanje stanovalcev narekujejo potrebe dela v ozdu, iz katerega je delavec prišel v dom.

Potrebe po bivanju v samskih domovih so včasih večje, kot je prostora v njih.

Kako je v samskem domu v Kvedrovi? Tu ima vsak stanovalec možnost kuhati v čajni kuhinji, kjer ima svojo omarico, v kateri ima shranjeno svojo posodo, pa jedilni pribor in tudi hrano. Stanovalci, ki si kuhajo, morajo pomiti svojo posodo in po končanem kuhanju očistiti tudi štedilnik.

Pred približno tremi leti so v domu razmišljali, je dejal upravnik Drame, da bi za vsako sobo nabavili majhne hladilnike; v ta namen bi tozdi dali tudi denar, vendar so potem elektro strokovnjaki ugotovili, da obstoječa električna napeljava ne bi prenesla takšne obremenitve. Razmišljali so tudi tako, da bi kupili večje hladilnike in jih postavili v čajne kuhinje v vseh etažah, pa so tudi to namero opustili. Zakaj? Menili so namreč, da bi se lahko dogajalo tako, da bi nekateri stanovalci hrano nabavili, drugi bi jo pa porabili in bi potem prihajalo do nesoglasij med stanovalci.

Cena stanovanja v naših samskih domovih je od 1. aprila 40.000 dinarjev. Nekateri tozdi svojim delavcem te cene različno regresirajo, nekateri pa nič. Tozdi, ki regresirajo, so OV (30 odstotkov), Klimat (28 odstotkov), Montaža Maribor (90 odstotkov), Telekom (eno tretjino).

Sobarice vsak dan pospravijo postelje, počistijo sobe in vse druge domske prostore. Ko pridete v dom, ste prijetno presenečeni, saj se od vrat naprej v tej hiši vse blešči od čistoče.

Stanovalci skrbijo le za svojo osebno garderobo, za red v omarah, ki jih imajo v sobah.

V pralnici si lahko perejo in potem sušijo na balkonih.

Hišna samouprava v domu, pravi Drame, slabo funkcionira, zadnje čase pa sploh nič. Pravilnik predvideva v domu domski svet, vendar ta ne obstoja, saj stanovalci iz različnih vzrokov nočejo prevzemati funkcij. Eden od vzrokov je tudi ta, da so mnogi delavci na terenu, pa se tako ne bi mogli udeleževati sej domskega sveta.

Samski dom v Kvedrovi v Ljubljani

Stanovalci tega doma so večinoma kvalificirani delavci (okoli 70 odstotkov), ostali so nekvalificirani, nekaj pa jih ima srednjo izobrazbo.

Gibanje stanovalcev doma je neomejeno — kar pomeni, da stanovalci v katerem koli času (podnevi in ponoči) prihajajo v dom ali iz njega odhajajo. Hišni red spoštuje približno 90 odstotkov stanovalcev, ostalih 10 odstotkov pa različno gleda na disciplino in hišni red. Tistim stanovalcem, ki se disciplini in hišnemu redu izogibajo, pa uslužbenci in sostanovalci poskušajo pomagati z dobrohotnimi nasveti, pogovori in opomini ter jih tako pripraviti do spoštovanja hišnega reda. Ce vse to ne pomaga, pa jih odpustijo iz doma. K sreči je takih ukrepov malo.

Jože Drame, upravnik samskega doma v Kvedrovi

Stanovalci so nezadovoljni s cenami bivanja v domu oziroma zaradi tega, ker ozdi različno regresirajo ali pa sploh ne regresirajo stanarine za svoje delavce, ki so v samskem domu.

V samskem domu v Grassellijevi je samo ena etaža (2. nadstropje) IMP-jeva, dve etaži pa ima SCT.

Tudi v tem domu so stanovalci samo moški — nekaj samskih, nekaj pa poročenih, ki imajo družine zunaj Ljubljane.

Stanovalci so večinoma kvalificirani delavci, nekaj je nekvalificiranih, nekaj pa jih ima srednjo šolo.

Skoraj vsi ti delavci imajo v glavnem prek 150 tisočakov mesečnega osebnega dohodka. V sedanjih gospodarskih razmerah pa pri teh tisočakih težko razmišljajo o tem, da bodo imeli kdaj tudi oni svojo »streho nad glavo«.

V tem domu si stanovalci ne morejo kuhati, ker v ta namen ni ustreznega prostora.

V veliki umivalnici, kjer so cementna korita, pa si lahko perejo in sušijo.

V veliki dvorani, kjer je televizor, lahko kadarkoli gledajo televizijske programe. Za to sobo je zadolžen en stanovalec SCT-jevec, ki ima ključe te sobe. Če njega ni v domu, pa ima ključe njegov namestnik.

Stanovalci lahko prihajajo v dom in odhajajo iz njega kadarkoli v teku 24 ur (ponoči in podnevi). Obiski so dovoljeni od osme ure zjutraj pa do 20. ure zvečer. Po tej uri pa morajo vsi obiskovalci oditi iz doma. Od sorodnikov smejo priti v dom tudi ženske, medtem ko tuje ženske ne smejo prihajati na obiske.

V tem domu že približno dve leti nimajo vratarja. Zakaj? Ustreznega vratarja težko dobijo, vsakogar pa ne vzamejo. Problem vratarske službe je tudi v tem, da jo je pripravljen financirati samo IMP, SCT pa ne, kar pa ni prav, saj je glede financiranja tega doma določeno tako, da financira IMP 36 odstotkov, ostalo pa SCT. IMP razmišlja glede vratarja tako da bi ga najel samo za svoj del samskega doma in sicer samo za nekaj nočnih ur, seveda pa mora najprej rešiti še nekaj problemov.

V zadnjem času je v tem domu nekaj problemov.

V domu imajo stanovalca, ki nima pravice bivati v domu in že skoraj tri leta ne plačuje stanarine. Delavki Barbari Vojetovi grozi. V tem času je bil uničen del inventarja, uničene pa so bile tudi vse rože. Proti nedisciplinirranemu stanovalcu vodi IMP ustrezne postopke na sodišču in tako upamo, pravi Tone Štrus, vodja splošne kadrovske službe sozda, da se bodo ti problemi rešili, ko bodo zadeve rešene na sodišču.

Sedem stanovalcev je o razmerah v samskem domu v Grassellijevi pisno obvestilo sanitarno inšpekcijo mesta Ljubljane. V prijavi navajajo, da so sobe več mesecev nečiste, da se postelje ne postiljajo in da je higiena umivalnikov, kopalnic in stranišč neustrezna. Inšpektorja sta potem ugotovila dejansko stanje pa sta nekatere druge pomanjkljivosti, ki jih bo IMP predvidoma do oktobra letos odpravil (te pomanjkljivosti pa v prijavi niso omenjene).

V skupini, ki je napisala prijavo, je na prvem mestu napisan Budimir Vukovič — to je stanovalec, ki že skoraj tri leta ne plačuje stanarine.

MARIJA PRIMC

V obeh samskih domovih skupaj je 178 ležišč. Sobe so večinoma triposteljne, nekaj je dvoposteljnih, le štiri v domu v Grassllijevi so enoposteljne. V domu v Kvedrovi je v vsakem nadstropju po ena čajna kuhinja, ki je opremljena s štedilnikom, z delovnim pultom, s pomivalnim koritom, s stoli, z mizo in z omaricami (vsak stanovalec ima svojo omarico). V vsakem nadstropju sta po dve kopalni kabini s tušem in po dve stranišči. Ta dom ima tudi umivalnice — opremljene s pralnimi koriti, pa majhno dvorano z enim televizorjem. V domu v Grassellijevi pa je ena skupna kopalnica z devetimi tuši za celoten samski dom.

V vsakem nadstropju so po tri stranišča in trije pisuarji. Skupen prostor v hiši je velika dvorana, ki jo uporabljajo za razne sestanke. V njej je tudi televizor. Tu lahko gledajo programe stanovalci obeh omenjenih firm.

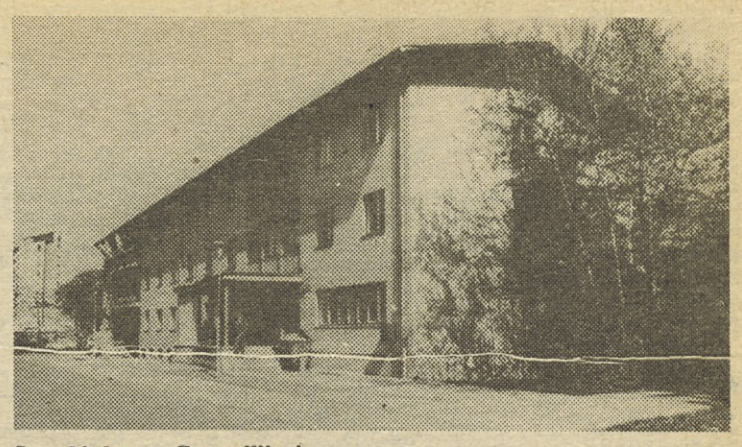

Samski dom v Grassellijevi

KAJ SO NAM POVEDALI STANOVALCI SAMSKIH DOMOV V KVEDROVI IN GRASSELIJEVI?

Srečko Tomšič — doma iz Čakovca, po poklicu električar, zaposlen v Tenu energetika, stanuje pa v samskem domu v Kvedrovi, takole pripoveduje:

V tem domu stanujem 10 mesecev; prej sem stanoval v IMP-jevem Izobraževalnem centru v Domžalah. Tu mi je bolj všeč kot v domžalskem domu predvsem zato, ker je v domu mir in, ker je ta dom bolj čist. Pogrešam pa prostor, ki bi bil urejen za rekreacijo. Prepotrebno bi bilo, da bi imeli v čajnih kuhinjah hladilnik, v katerega bi lahko shranjevali hrano, saj se v omaricah (te so v čajnih kuhinjah) poleti in pozimi kvari. Potrebovali bi pralni stroj ali pa pralnico, oziroma ustrezen prostor, kjer bi si lahko oprali najnujnejše.

Čeprav je v domu telefon, ga ne smemo uporabljati, pa tudi če nas po telefonu kdo išče in naroča kakršno koli sporočilo, le to ne pride do nas in tako nam je onemogočen celo stik z domom prek telefona.«

Milivoj Jolović je že devet let v IMP-ju — v Oveju opravlja delo varilca na cevovodih, stanuje v samskem domu v Kvedrovi.

Perem si sam ali pa dajem prati v čistilnico — tisto, kar pač tam sprejmejo. S prehrano je pa tako: sam si ne kuham, največkrat jem suho večerjo, na terenu pa imam možnost dobiti topli obrok malico ali pa kosilo.

Vsi samski domovi imajo barvne televizorje, le naš ga nima. Črnobeli, ki ga imamo, pa se navadno pokvari takrat, ko so na programu najzanimivejše tekme. Na popravilo pa čakamo po tri tedne. V domu bi radi imeli telefon. V vratarnici doma je telefon, ki ga pa stanovalci ne smemo uporabljati, četudi smo pripravljeni pogovore plačati. Zato telefoniramo iz javnih telefonskih govorilnic. Moti pa nas to, da v naš dom ne smejo priti na obisk ženske — niti sestre niti žene (nekateri stanovalci smo poročeni).«

Ludvik Smodiš, elektromonter iz delovne organizacije Elektromonter iz samskega doma v Kvedrovi.

»V IMP-ju sem od leta 1978. V tem domu pa sem, če odštejem vmesne odsotnosti okoli 15 mesecev.

Ni mi jasno, zakaj moram plačevati stanarino tudi tedaj, če me dlje časa ni v domu — bodisi, da sem na dopustu, ali odsoten zaradi bolezni. Ne zdi se mi prav, da nam je naša delovna organizacija prenehala regresirati stanarino za bivanje v domu, kajti potemtakem nismo vsi IMP-jevci, ki smo v samskem domu, v enakem položaju, saj mnogim stanovalcem tega doma ozdi še vedno regresirajo stanarino.

Pred Olimpiado, ki je bila leta 1984 v Sarajevu, nam je Elektromonter kupil barvni televizor, ki smo ga imeli v čajni kuhinji v drugem nadstropju. En teden pred Olimpiado pa je televizor brez sledu izginil. Vprašal sem upravnika, kje je televizor, pa mi je odgovoril, da za ta televizor skrbi Elektromonter. V Elektromonterju za televizor nisem vprašal.

Zanima me, kje je ta televizor.«

Ivan Majc, opravlja mizarska dela v Klimatu — stanuje v samskem domu v Grassellijevi:

»S ceno za bivanje v domu in z režimom v hiši sem zadovoljen. V zadnjih nekaj mesecih pa je nastal precejšen nered zaradi nediscipline nekaterih stanovalcev, ki motijo hišni red, uničujejo družbeno lastnino in celo ogrožajo varnost posameznih stanovalcev.

Mladen Malič, monter klimatskih naprav v Klima montaži, stanuje v domu v Grasselijevi:

V IMP-ju delam deset let, v samskem domu v Grassellijevi pa stanujem približno tri leta. Strinjam se s stanovalcem Majcem glede nereda, ki se je začel v hiši letos pozimi.

Priključek vodovoda na jašek nad vrtinami

Ovejevi monterji pri sanaciji rižanskega vodovoda

Uspešno montirali azbest, cementne in jeklene cevi

Ovejevi monterji delajo na gradbišču rižanskega vodovoda — kjer gre za 1. fazo sanacije izvira Rižane, ki obsega naslednje objekte:
— črpališče, kjer so predvidene tri vrtine — ena z zmogljivostjo 300 litrov na sekundo, drugi dve pa vsaka po 50 litrov na sekundo;
— objekt za trafo postajo,
— generatorski agregat, ki je dimenzioniran za črpanje biološkega minimuma za reko Rižano (100 litrov na sekundo).

Poleg črpališča je predvidena izgradnja cevovoda od izvira do čistilne naprave v vasi Rižana ter vodovod po celi obali do Sečovelj. Na tem gradbišču so Ovejevci začeli delati letos februarja. V povprečju je tu 15 do 20 monterjev. OV je imel na gradbišču tudi svojega kooperanta za katodno zaščito — GO Ekspert iz Zagreba.

Vodilni monter Janez Igličar pri delu na rižanskem vodovodu (Foto: M. P.)

Ves čas do zaključka gradnje — ta je predviden konec letošnjega junija — bosta na gradbišču dva vodilna monterja: za skupino, ki polaga jeklene cevovode Stane Pahčur, za skupino vodovodarjev pa Janez Igličar. Vodja montaže pa je Franc Knez.

metrov in jeklene cevi s premerom 1600 milimetrov, a kljub temu je bilo delo uspešno in brez problemov. Seveda je bilo pri tem nekaj posebnosti — velikost, teža, prevoz cevi (te dobavlja IMK Uroševac), saj je na primer ena cev dolga 15 metrov in tehta 6 ton. Prevažali so jo po železnici od Uroševca do Kopra, od tam pa z Ovejevimi vlačilci do gradbišča. Pri takem delu, kjer je gradbišče razmočeno, se pojavljajo problemi s transportom na gradbišču. OV je za taka dela, kot jih opravlja na tem gradbišču, dobro opremljen z ustreznimi dvigali in z drugo klasično opremo.

Najbolj specifično delo Ovejevih monterjev je varjenje cevi. Vse vare so stoodstotno rentgenizirali. Rezultati rentgeniziranja so bili pozitivni. Po zaključku del bo OV opravil na vseh cevovodih tudi ustrezne tlačne preizkuse.

Gradnja, je dejal vodja montaže Franc Knez iz Oveja, je zelo povezana z napredovanjem gradbenih del, ki jim morajo stalno slediti. V okviru te gradnje sta dva objekta: zajetje oziroma montaža črpalke s povezovalnimi cevovodi do sedanjega vodovoda s premerom cevi 500 milimetrov in objekt sedanje čistilne naprave v Rižani. Predvsem pri teh delih gradbenik Primorje Ajdovščina zamuja z rokom.

Vrednost Ovejevih del na tem gradbišču je 420 milijonov di-

obratovanjem obstoječega vodovoda, pa so opravili v nočnem času. Nočno delo in nadure jim OV plača po pravilniku o delitvi osebnih dohodkov. Sedanje zajetje in čistilna naprava v vasi Rižana ter vodovod po vsej obali do Sečovelj je bilo zgrajeno leta 1934 pod oblastjo Musolinija. Zmogljivost tega vodovoda je bila 90 litrov na sekundo. Z izgradnjo črpališča ob izviru Rižane leta 1960 se je zmogljivost vodovoda povečala za 100 odstotkov — torej na 180 litrov na sekundo.

S sedanjo preureditvijo, sta povedala investitorjeva nadzornika sedanje sanacije rižanskega vodovoda Franc Poklar in Jože Mikolj, se bo zmogljivost povečala na 300 litrov na sekundo.

Načrtujejo pa še nova črpališča v razdalji enega kilometra od sedanjega v smeri proti notranjosti Istre. Predvidevajo pa, da bo po rižanski dolini še približna izdatnost črpališč okoli 1000 litrov v sekundi. Na ta način računajo, da bo vodna oskrba zagotovljena do približno leta 2010. S tem vodovodom bodo oskrbovali z vodo tri občine: Koper, Izolo in Piran.

Prvo fazo sanacije rižanskega vodovoda so začeli novembra lani in jo nameravajo zaključiti konec letošnjega junija.

Celotna investicija prve faze bo stala 1,5 milijarde dinarjev. Investitor gradnje je Rižanski vodovod Koper.

Sredstva za to investicijo so iz naslednjih virov: glavni financer je Zveza vodnih skupnosti Slovenije, Obalna samoupravna interesna skupnost za vodno oskrbo, kredit Ljubljanske banke — splošne banke Koper ter lastna investitorjeva sredstva (iz amortizacije).

Jašek nad vrtinami (Foto: M. Primc)

Na gradbišču rižanskega vodovoda so naši monterji iz Oveja do 2. polovice aprila, ko smo jih obiskali v Rižani, položili približno 1200 metrov cevi s premerom 500, 600, 1000, 1300 in 1600 milimetrov. Na tem gradbišču so montirali tudi tri črpalke na globino 65 metrov. Pomembno je, da so naši monterji sedaj prvič montirali azbest — cementne cevi s premerom 1300

narjev. Glavna izvajalca gradbenih del sta koprski Stavbenik in SGP Primorje Ajdovščina. OV pa je njun podizvajalec.

Naši monterji imajo organizirano bivanje v depandansi Avtokampa v Ankaranu in preskrbljen en topel obrok hrane med delovnim časom.

Zaradi dinamike dela delajo tudi več kot osem ur dnevno. Ustrezna dela, ki so povezana z

Izvajalci del so: koprski Stavbenik, SGP Primorje Ajdovščina — za gradbena dela, OV za montažna dela in montažo opreme ter črpalk (uvoženih), TEH Projekt Reka za električne instalacije in avtomatiko z daljinskim upravljanjem ter Elektro Sežana za električno moč.

Pri investitorju pravijo, da so z Ovejevci v glavnem zadovoljni.

MARIJA PRIMC

Prenova vzgojnoizobraževalnih programov

Ni motivacije za vpis

Strokovni sveti Izobraževalnih skupnosti so pripravili predloge prenove programov srednjega usmerjenega izobraževanja. Prenova je posledica analize programov srednjega usmerjenega izobraževanja. Razen tega je bila prenova pripravljena na osnovi izhodišč za prenovo programov, stališč gospodarske zbornice, strokovnega sveta SRS za vzgojo in izobraževanje, pripomb in stališč Skupnosti srednjih tehniških šol in upoštevanju minimalnega standarda splošnoizobraževalnih predmetov, ki jih je sprejel strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje.

Ob upoštevanju vseh zgoraj navedenih izhodišč, so se strokovni sveti znašli, kot so poudarili na posvetu o problematiki gradbenega šolstva v Gornji Radgoni, na razpotju. To se odraža predvsem v vsebinski zasnovi učnovzgojnih programov. Strokovne šole v gradbeništvu izobražujejo kadre za dve vrste »porabnikov« — na eni strani je to združeno delo, ki v tem trenutku zahteva čimbolj praktično usposobljenega učenca, na drugi strani pa je tu fakulteta, ki izpostavlja »potrebe« po učencih z veliko temeljnih znanj. Predsednik strokovnega sveta Peter Orehar je izpostavil, da so uspeli ohraniti razmerje 1:1:1. To pomeni eno tretjino splošno strokovnih znanj, eno tretjino temeljnih znanj in eno tretjino praktičnih znanj. Prav tako so prilagojene vsebine šolajoči se populaciji, kar naj bi pomenilo uveljavljanje nivojske diferenciacije.

V bistvu gre za ohranitev status quo. Čeprav nekateri empirični rezultati govorijo drugače, vsaj kar se proizvodnega dela tiče. Ocene učencev kažejo, da je proizvodno delo slabo organizirano. Nekaj čez polovico učencev je mnenja, da so se za svoj poklic slabo usposobili. Po drugi strani postavljajo mnenja učencev, trditve v proizvodnji, da je teoretično znanje nekoristno, na glavo. Večina jih je namreč mnenja, da je uporabnost znanja v praksi zelo velika. Priznati moramo tudi, da učenci niso bili podvrženi preveč ostri selekciji. Za pozitivnimi spričevali se skriva množica učencev, ki bi ob zaostrenih kriterijih morali razred ponavljati ali se preusmeriti v lažji program. Mnogi končajo šolanje zato, ker je bilo »odločeno«, da gredo skozi vse razrede. To pa narekujejo tudi potrebe in dokaj majhen interes mladih za gradbene pa tudi monterske poklice. Zato v delovnih organizacijah kadrovske službe vlagajo posebne napore, da kader sploh pridobijo, oziroma podelijo razpisano število štipendij. Spet smo torej na trgu delovne sile, ki se v primeru gradbenih in montažnih dejavnosti, zaradi nezanimanja mladih podreja enostranskemu kriteriju povpraševanja, ki zanemarja vse kakovostne kriterije izobraževanja. Pridobiti si je potrebno le ustrezno formalno izobrazbo, ki pa še ne pomeni, da temu ustreza tudi dejanska usposobljenost za poklic. Skratka naj si bodo zahteve takšne ali drugačne, usposobljenost gradbenih in montažnih delavcev je v veliki meri poleg psihosocialnih dejavnikov, odvisna tudi od povpraševanja po tovrstni delovni sili v delovnih organizacijah, ki si enostavno morajo zagotoviti kader naj bo takšen ali drugačen, če hočejo normalno delovati in razvijati svojo dejavnost. Po drugi strani pa je treba spremeniti tudi odnos do teh kadrov, glede njihovega materialnega položaja, nasproti delavcem v ostalih dejavnostih.

J. VOTEK

Telekomovi gospodarski učinki slabši od predlanskih

Letos posvetili več skrbi obračanju zalog

Delovna organizacija Telekom je lansko poslovno leto zaključila nekoliko slabše kot leto 1985. Zakaj?

Glavni vzrok je v tem, da so si pridobili premalo dela — to pa je problem, ki se vleče še iz predreorganizacijskega obdobja — le ta je bil tudi eden od glavnih razlogov za reorganizacijo Emonda.

Poglejmo, kakšni so pokazatelji lanskoletnega gospodarjenja!

Celotni prihodek je bil lani za 9 odstotkov večji od načrtovanega in za 85 odtotkov večji kot v letu 1985. S prodajo izdelkov na domačem tržišču je Telekom pridobil 80 odstotkov celotnega prihodka. Zaradi upadanja klirinškega izvoza pa se je delež tega izvoza v celotnem prihodku zmanjšal od 12,2 odstotka v letu 1985 na 8,7 odstotka v letu 1986. Tako je bil fizični obseg klirinškega izvoza dosežen v planirani višini in enak kot v letu 1985, realizacija pa je zaradi nižjega tečaja klirinškega dolarja nekoliko zaostala za planom. Ugodnejše se je gibal konvertibilni izvoz, saj je delež tega izvoza v celotnem prihodku porasel od leta 1985 do 1986 od 6,5 odstotka do 8,9 odstotka. Kljub temu pa je tudi realizacija tega izvoza manjša od planirane in sicer zaradi zaostajanja tečaja dinarja, pomanjkanja uvoženega materiala in zaradi sprememb pri razvoju pretvornikov.

Velik del Telekomove proizvodnje je odvisen od uvoženih surovin in uvožene opreme. Zato ta delovna organizacija s svojim izvozom na konvertibilno področje ne more zadovoljiti vseh svojih deviznih potreb. Zato pa je problem ne le v pozno dobavljenem materialu v proizvodnji pač pa tudi po stroškovni strani.

Izdelki iz Telekomovega proizvodnega programa, ki so odsivni od uvoženega repromateriala, se v velikem obsegu prodajajo na domačem tržišču.

Domačemu kupcu ta oprema nadomesti uvoženo.

Eden od kazalcev poslovanja je tudi trileten pregled sklenjenih pogodb. Njihova vrednost je lani zaostala za planom. Zategatelj so precej manj pogodb prenesli v letošnje leto, kar pomeni poslabšano štartno osnovo za letošnje poslovanje.

Na višino celotnega prihodka poleg redne prodaje na domačem in tujem trgu vplivajo tudi drugi elementi. Lani se je neplačana realizacija povečala za 125 odstotkov delno zaradi nerednega plačevanja domačih kupcev delno pa zaradi tega, ker je bil precejšen del izvoza realiziran (zaradi poznega uvoza repromateriala) šele decembra — pa zato še niso bili izvršeni prilivi. Za ta del izvoza pa Telekom tudi ni prejel stimulacij, kar je še dodatno vplivalo na delno zmanjšanje celotnega prihodka.

Povečale pa so celotni prihodek sprejete obresti, vendar pa so le te znašale samo 28 odstotkov od tistih obresti, ki jih je pa morala delovna organizacija plačati drugim.

Direktni stroški materiala so se po planskih cenah povečali za 121 odstotkov, po dejanskih pa za 140 odstotkov.

Ker pa je prišlo do sprememb v vrednosti zalog, ki bremenijo dohodek — je taka obremenitev dohodka z direktnimi stroški proizvodnje porasla za 180 odstotkov.

Te spremembe je lani povzročila spremenjena struktura proizvodnje.

Pri primerjavi ostalih stroškov pa je treba upoštevati, da nekateri konti zaradi reorganizacije niso primerljivi s konti iz leta 1985. Ostali stroški so v primerjavi z letom 1985 sicer višji za 84 odstotkov, vendar pa realno niso porasli. Ker se je celotni prihodek zvečal v skladu z rastjo inflacije, porabljena sredstva pa so hitreje naraščala, je ta delovna organizacija dosegla le 85 odstotkov planiranega dohodka, ki je bil tudi realno nižji kot v letu 1985.

Zaradi reorganizacije tudi ni mogoče primerjati z letom 1985 obveznosti iz dohodka. Rast nekaterih finančnih obveznosti je odvisna od osnove za obračun.

Tako je mogoče opaziti velike razlike med rastjo finančnih obveznosti, ki jih Telekom plačuje iz osnove bruto osebnih dohodkov in tistimi obveznostmi, kjer je osnova dohodek — zmanjšan za davčne olajšave. Povečale so se tudi stopnje za obračun obeznosti iz dohodka.

Vzrok, da je bil čisti dohodek nižji, kot so ga predvideli, je predvsem v težavah pri plačilih za uvoženo blago, zradi česar so tuji dobavitelji neredno pošiljali material.

Zato je prišlo do delnega prestrukturiranja proizvodnje v manj akumulativne panoge in do koncentracije izvoza ob zaključku leta. Rezultati tega: en del realizacije ni bilo plačane, izvozne stimulacije niso dobili, povečal se je delež stroškov materiala v proizvodni ceni, povečali so se stroški dela, saj je bilo precej proizvodnega dela opravljenega v podaljšanem delovnem času.

Čisti dohodek so v Telekomu razporedili za osebno in skupno porabo ter akumulacijo v skladu z družbenimi usmeritvami.

Masa osebnih dohodkov se je zaradi povečanega števila zaposlenih in izboljšanja kvalifikacijske strukture zvečala za 137 odstotkov v primerjavi z letom 1985. Zaradi zmanjšanja čistega dohodka se je delež akumulacije znižal za 17,7 odstotka od dohodka. Maso osebnih dohodkov povečujejo tudi boleznine, ki ne bremenijo več zdravstvenega zavarovanja.

Od čistega dohodka so namenili za poslovni sklad 130.579.729 dinarjev (kar je 13,7 odstotka čistega dohodka), za rezervni sklad pa 37.978.315 dinarjev (4 odstotke od čistega dohodka).

Na kadrovskem področju je prišlo lani zaradi reorganizacije do velikih sprememb. Število zaposlenih se je povečalo skoraj za četrtino. Število proizvodnih delavcev se ni spremenilo, saj so se v Telekom prenesle l funkcije razvoja, prodaje, izobraže vanja, plana in analiz itd. S tem se j bistveno zvišala kvalifikacijsk struktura zaposlenih. Lani je bil izde lan tudi nov razvid del in nalog opravljena pa je bila tudi ustrezn nova razporeditev delavcev, ki je n nekaterih delovnih področjih dru gačna od dotedanje.

Z reorganizacijo se je kader z za htevano visoko in višjo izobrazb povečal za 100 odtotkov, med leto pa še za 6 odstotkov. Tako se je za radi reorganizacije delež le teh me zaposlenimi zvečal s 15,3 odstotke n 26,5 odstotka.

H glavnemu vzroku za slabše Te lekomovo gospodarjenje v lansken letu — to je k pomanjkanju dela — j povedal direktor te delovne organi zacije Janez Ovsenik je pripomogl še tekoče delo razvojne službe, ki j na nekaterih področjih ponudil premalo novih izdelkov. Za slabš poslovanje pa so vzroki še v organi zaciji proizvodnje.

»S tem mislim,« je nadalje dej Ovsenik »celovito planiranje proi zvodnje.«

Kakšni pa so letošnji četrtletni po slovni rezultati?

Plan realizacije so v Telekomu ne koliko presegli — tako je celotni pri hodek za 111 odstotkov večji kot lan v enakem obdobju ter le 1 odstotek manjši, kot so ga za to obdobje plani rali.

Dohodek za razporeditev znaša 2 odstotkov letnega plana ter je v pri merjavi z lanskim prvim četrtletjem za 96 odstotkov večji, vendar je treb pri tem upoštevati, da so pri tem ž nastopili revalorizacijski učinki. Č bi bil obračun po starem, bi bil doho dek za 141 odstotkov večji kot lani enakem obdobju.

Povprečni mesečni dohodek n delavca znaša 193.298 dinarjev.

Delovna organizacija ima še vedn težave pri prodaji svojih izdelkov Vzrok za manjšo prodajo tiči seved v zmanjšanju investicij in v manjš kupni moči.

Izvoz je potekal usklajeno s pla nom. Kot je dejal direktor Ovsenik pričakujejo tudi nova naročila tako da bo lahko letošnji plan izvoza iz polnjen.

To pa je hkrati tudi pogoj za Tele komovo nemoteno poslovanje gled na splošne težave pri uvozu reproma teriala, ki je nujno potreben za speci fično proizvodnjo te delovne organi zacije.

Posebno skrb, pravi direktor Ov senik, bo treba letos posvetiti optimi zaciji in obračanju zalog, ker novi za kon o revalorizaciji sredstev zel vpliva na uspešnost poslovanja.

MARIJA PRIM

Livar bedi nad zdravjem delavcev

Pravilnik o preventivnem oddihu

V delovni organizaciji Livar — tej je osnovno vodilo skrb za čim boljše delovne in življenjske pogoje delavcev — posvečajo posebno pozornost preventivnemu zdravstvenemu varstvu delavcev. Ta skrb se kaže že v tem, da pri vseh novih investicijah uveljavljajo sodobne tehnološke postopke, ki delavce razbremenijo težkega fizičnega dela in povzročajo čim manj stranskih učinkov, ki negativno vplivajo na zdravje delavcev.

Za tiste delavce, ki delajo na težkih in zdravju škodljivih delih in nalogah, vsako leto organizirajo zdravniške preglede.

Livar je leta 1982 sklenil z Zdravstvenim domom Grosuplje, enota Ivančna gorica, samoupravni sporazum o svobodni menjavi dela na področju zdravstvenega varstva v ambulanti splošne medicine, zobozdravstva in medicine dela. Splošna ambulanta je za Livarjeve delavce rezervirana trikrat tedensko v dopoldanskem času v Zdravstvenem domu Ivančna gorica, enkrat tedensko pa je Livarjevcem na razpolago zobozdravstvena ambulanta. Enkrat na teden pa dela v Livarju — predvsem na področju preventive — zdravnik medicine dela.

Tako preventivno zdravstveno varstvo precej prispeva k zmanjšanju bolniških izostankov v tej delovni organizaciji.

Poleg te redne skrbi za zdravje pa Livar organizira medicinsko programiran aktiven oddih z namenom, da bi načrtno odpravljali škodljive vplive delovnega okolja ter krepili in ohranjali delavčeve psihofizične sposobnosti, izboljšali funkcionalno sposobnost organizma, zmanjšali ali celo ozdravili začetne lažje oblike bolezenskih stanj in okrepili telesno odpornost delavca.

Zato ta delovna organizacija že vrsto let pošilja na preventivno zdravljenje tiste delavce, ki so pri delu izpostavljeni precejšnjim fizičnim obremenitvam in neugodnim mikroklimatskim razmeram in za katere zdravnik ugotovi, da so potrebni preventivnega zdravljenja. Tak organiziran oddih organizirajo v predsezoni in v posezoni. Kraj, v katerega naj bi poslali delavca na preventivno zdravljenje, določi Livarjeva strokovna komisija (v komisiji je tudi zdravnik) na osnovi delavčeve prošnje in določenih kriterijev (vplivi delovnega okolja, fizični napor, zdravstvene indikacije, delovna doba delavca na delih in nalogah s povečanimi škodljivimi vplivi, močno delo, delo v treh izmenah). Livar pošilja delavce na desetdnevni oddih v tiste ozde, ki so kadrovsko usposobljeni za zdravniško dejavnost.

Vse stroške zdravljenja skupaj s terapijo plača Livar iz sredstev sklada skupne porabe, ki so vsako leto planirana. Delavci pa za to okrevanje porabijo dopust.

Stroški takega zdravljenja so se v zadnjih dveh letih povečali, vendar pravijo v Livarju, je to zdravljenje za delavce zelo koristno in bi za ta namen morali poiskati potrebna finančna sredstva.

Lani se je takega organiziranega preventivnega zdravljenja udeležilo 14 Livarjevih delavcev v Čateških toplicah. Ker so rezultati tega zdravljenja zelo pozitivni, je povedala vodja Livarjeve kadrovske službe Andreja Smolič, se bo potrebno v prihodnje prizadevati, da bi čimvečjemu številu delavcev omogočili tako zdravljenje.

Za letos predvidevajo, da bodo na okrevanje napotili 20 delavcev, vendar jih skrbijo cene zdravljenja, ki iz dneva v dan skokovito naraščajo.

Ta oblika zdravljenja je v Livarju precej zaživela, dasiravno te zadeve niso bile urejene s samoupravnimi splošnimi akti. Zato pa je zdaj že izdelan osnutek pravilnika o medicinsko programiranem preventivnem oddihu, ki ga bodo delavci še ta mesec sprejemali.

Pripravljajo pa tudi analizo bolniških izostankov in nesreč pri delu. Predvidevajo, da tisti delavci, ki so bili na preventivnem zdravljenju, vse manj izostajajo z dela zaradi bolezni.

Pogovarjali smo se z Majdo Rogelj — delavko, ki je bila lani avgusta na 10 dnevnem okrevanju v Čateških toplicah.

»Opravljam delo jedrarja CO_2, kjer so za zdravje škodljive razmere. Zelo so me bolele roke in hrbtenica. Ob koncu zdravljenja sem čutila precejšnje izboljšanje. V zdravilišču smo precej počivali. Imeli smo vodno telovadbo, telovadbo na suhem, obsevanje hrbtenice, vodno masažo, parafinske obloge za roke. Stalno smo imeli na razpolago zdravnika. Terapija je bila predpisana na osnovi zdravniškega pregleda pri zdravniku medicine dela v Livarju in zdravniškega pregleda v Zdravilišču Čateške toplice.

V glavnem smo imeli terapijo dopoldne, nekaj pa jo je bilo tudi popoldne. Hrana v zdravilišču je bila dobra, zdraviliško osebje je bilo prijazno. Dobro je bilo poskrbljeno tudi za zabavo, saj je bila v zdravilišču vsak večer glasba. Na takem okrevanju nisem bila lani prvič, želela pa bi iti še kdaj.

Bivanje in zdravstvene usluge za programiran aktiven oddih v Zdravilišču je plačal Livar.«

MARIJA PRIMC

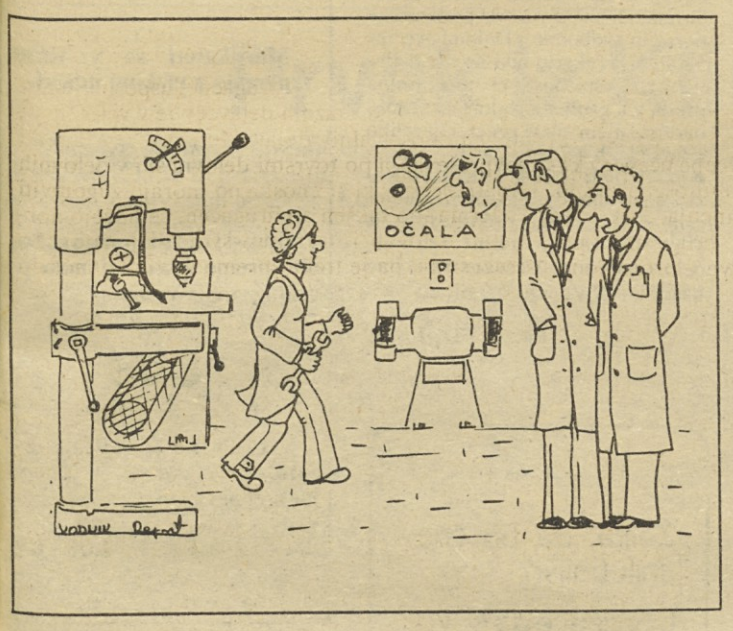

V akciji Podarim — dobim tudi IMP-jeve nagrade

Molzni stroj za Petro

V akciji Podarim — dobim za pomoč našim smučarjem je sodeloval z nagradami tudi IMP z naslednjimi izdelki: molznim strojem, vrtno kosilnico, ročno nahrbtno škropilnico, motorno nahrbtno škropilnico, z veliko avtomobilsko prikolico AP — 450, z 80-litrskim kotlom za žganjekuho, z dvema črpalkama vario ter z dvema malima potopnima črpalkama.

Vrednost teh nagrad je bila ob podpisu pogodbe (le-ta je bila podpisana 10. oktobra lani) 1.153.750 dinarjev.

Najmanjši prispevek za ozde v akciji Podarim — dobim 1986—1987 je bil v vrednosti 1 milijon dinarjev.

S podarjenimi nagradmi si je IMP zagotovil navedbo v seznamu nagrad na darilnih karticah, navedbo na spremljajočem gradivu akcije Podarim — dobim, navedbo v objavah rezultatov žrebanj, navedbo v skupnih propagandnih predstavitvah v televizijskih, radijskih in časopisnih objavah skladno z vrednostjo nagrad. Vse izdelke je sozd IMP plačal proizvajalcem iz združenih sredstev za institucionalno propagando.

Triletna Trboveljčanka o sprejemu nagrade (Foto: M. P.)

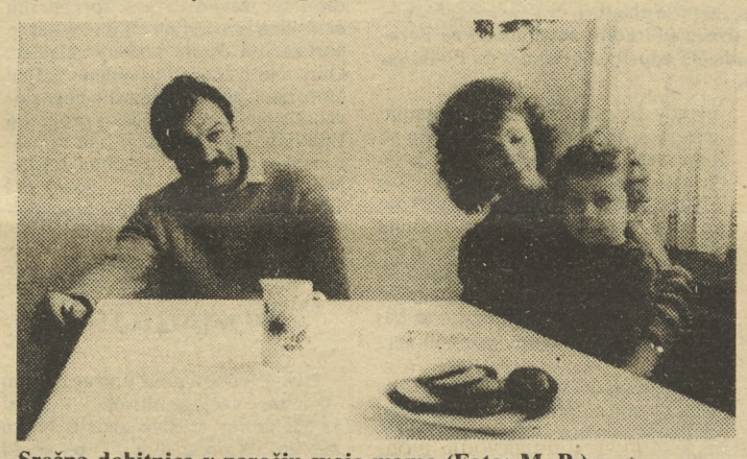

Srečna dobitnica v naročju svoje mame (Foto: M. P.)

Na rednem žrebanju Podarim — dobim 1. marca je bila izžrebana kartica triletne Petre Žgajner iz Trbovelj. Žreb ji je naklonil Tehnomontov molzni stroj. Sredi marca pa smo ta stroj odpeljali mali Petri in jo tudi fotografirali.

Njena mamica Slavi, administratorška v osnovni šoli in očka Marjan, strojnik v REK Trbovlje sta mi povedala, da sta za svoji dve deklici kupila kartico zato, da bi pomagala našim smučarjem in smučarkam. Na to, da bi pa bila izžrebana, pa nista računala. Zato jih je žreb tembolj presenetil. V nedeljo, 1. marca, je bilo žrebanje, očka Marjan pa je šele v ponedeljek zgodaj zjutraj, to je že ob šestih, ko je prišel v službo, zvedel za to, da so bili v družini izžrebani, saj so ga sodelavci obsipali s kupom vprašanj, čestitk za ta dogodek.

Punčki Petri, ki ni dojela, kaj je molzni stroj, so namesto tega takoj kupili igračko kot spomin na ta dogodek. Potem pa je ona, ki je napačno razumela, kaj je zadela, svojim prijateljčkom v vrtcu in v bloku, kjer stanuje, pripovedovala, da je dobila kravico. Ko smo ji pripeljali molzni stroj domov, smo jo vprašali, če bodo kupili kravico, da jo bodo molzli s strojem in jo je mamica vprašala, če jo bodo dali v njeno sobo, je Petra povedala, da je ne bodo dali v njeno sobo, ker bi se pokakala. Petrina starša, ki sta za ta dan, ko smo jim pripeljali omenjeni stroj, vzela v ta namen dopust, sta se odločila, da bodo stroj prodali in denar naložili v banko za obe hčerki.

Mati Slavi in očka Marjan sta povedala, da sta sicer vedela, da taki stroji obstajajo, vendar tega, da dela te stroje IMP, pa nista vedela.

M. P.

Zahvale

Ob tragični smrti dragega moža in očeta Marjana Menegalije se zahvaljujemo vsem, ki ste nam v teh težkih trenutkih nudili pomoč in nam stali ob strani. Še posebno se zahvaljujemo vsem sodelavcem za spremstvo na njegovi zadnji poti.

žena Metka s hčerkama Marjano in Tino

Ob boleči izgubi našega dragega moža in očeta ter vašega dolgoletnega sodelavca Franca Martinca se iskreno zahvaljujemo delovni organizaciji IMP Elektromonter ter njegovim sodelavcem na Ploščadi Borisa Krajgerja za pomoč in številne izraze sočustvovanja in ganljive besede ob slovesu. Iskrena hvala Osnovni organizaciji sindikata in vsem sodelavcem za darovano cvetje in številno spremstvo na zadnji poti.

žena Marija s sinovoma

Ob boleči izgubi dragega očeta se toplo zahvaljujem tozdu Telekom za darovano cvetje in izrečena sožalja. Še posebno se zahvaljujem sodelavkam za spremstvo na njegovi zadnji poti.

Štefka Pašalič

Ob prezgodnji smrti mojega dragega očeta se zahvaljujem delavcem Centralne kuhinje za darovano cvetje in spremstvo na njegovi zadnji poti.

Marjana Bagar

Ob smrti mojega dragega očeta se zahvaljujem sindikalni organizaciji DO Telekom za denar, namenjen za cvetje in za izrečena sožalja.

Anica Ozmec

Ob boleči izgubi svojega dragega očeta se iskreno zahvaljujem vsem sodelavcem DO Klima montaža, ter ostalim delavcem IMP in osnovni organizaciji sindikata za darovano cvetje, izraze sožalja in številno spremstvo na njegovi zadnji poti.

Matija Plut

IMP je dobil zobozdravnico

Težave z uvoženimi materiali

Od 16. aprila letos ima IMP-jeva ambulanta na Smoletovi 18 stalno zobozdravnico Biserko Bitenc. Pred tem je v naši zobozdravstveni ambulanti delala samo nekaj ur tedensko.

Zobozdravnica Bitenčeva je doma iz Ljubljane. Zobozdravstveni staž je opravljala v ljubljanski Stomatološki kliniki. Potem se je zaposlila v kamniškem Zdravstvenem domu. Po približno šestih letih službovanja v Kamniku pa je prišla v našo zobozdravstveno ambulanto. Z njo je IMP dobil svojo prvo zobozdravnico. Ona in zobna asistentka Marija Gorjanc sta zaposleni v bežigrajskem Zdravstvenem domu, od koder pričakujemo tudi zobozdravstvenega tehnika (ta bo najbrže začel z delom v naši zobni ambulanti maja). Tako bo ta tim opravljal zobozdravstveno delo za delavce vseh ljubljanskih IMP-jevih ozdov.

Delo v naši zobozdravstveni ambulanti bo obsegalo konservativo (plombe, zdravljenje zob) in protetično delo (mostički, delne in celotne proteze, zatički, prevleke itd). Prek bežigrajskega Zdravstvenega doma pa se bo opravljala tudi preventivna zobozdravstvena dejavnost za IMP-jeve delavce iz ljubljanskih ozdov.

Zaenkrat je zobozdravničin ordinacijski urnik naslednji: ob ponedeljkih ordinira od 13. do 19. ure, ob torkih od 7. do 13. ure, ob sredah od 7. do 15. ure, ob četrtkih in petkih pa od 7. do 13. ure.

Paciente z bolečinami sprejema ob ponedeljkih od 13.30 ure do 14.30 ure, ostale dneve pa od 7.30 do 8.30 ure.

Delavci iz ljubljanskih IMP-jevih ozdov so bili o delu v naši zobni ambulanti seznanjeni. V anketi, ki so jo dobili, pa so lahko izjavili, da želijo obiskovati zobozdravnico v naši ambulanti. Kadrovske službe iz naših ljubljanskih ozdov so poslale sezname pacientov sozdovi kadrovski službi (Tonetu Štrusu), ki je skupen seznam posredovala zobozdravstveni ambulanti. Zdaj pa so v tej ambulanti že začeli naročati paciente prek kadrovskih služb iz posameznih ozdov.

Glede pogojev dela, pravi zobozdravnica Bitenčeva, je zadovoljna, ambulanta je tudi dovolj dobro opremljena, prostori so lepi in dovolj veliki. Začetne težave so le z uvoženimi materiali.

Ko sem jo vprašala, kakšne načrte ima o delu v naši ambulanti, je dejala, da je o načrtih zaenkrat še preuranjeno govoriti, saj redno dela šele nekaj dni.

MARIJA PRIMC

Ob stoletnici Esperanta

Šestnajst pravil — mednarodni jezik

Nadaljevanje:

Tisti, ki ste se kdaj učili kakega tujega jezika, bodisi klasičnega kot je latinščina ali sodobnega kot je angleščina, se boste ob tem naslovu gotovo malce nasmehnili. Kaj je res možno spraviti ves jezik, pa še mednarodni povrhu, v ubogih 16 pravil, ki jih je nekajkrat toliko v »lahki« angleščini samo za pravilno pisavo in izgovorjavo — in najvažnejše od teh pravil naposled pravi, da vsa ta zapletena pravila veljajo le včasih, največkrat pa si moramo zapomniti izgovor in pisavo posebej. In vendar je res. To je mednarodni nevtralni jezik esperanto, ki ga je v osnovnem obsegu predstavil svetu njegov pobudnik dr. Zamenhof leta 1887. Zares je tako jasno in logično zgrajen, da ga je mogoče zajeti v borih šestnajst pravil. Bila so objavljena v prvem učbeniku, ki je najprej v ruščini, zatem pa še v poljščini, nemščini, francoščini in italijanščini izšel v Varšavi.

Že leta 1910 smo tudi Slovenci dobili svoj prvi učbenik. Beseda pobudnik namesto avtor ni naključna. Esperanto namreč ni kak izmišljen jezik, ki bi ga Zamenhof skoval v svoji glavi, temveč je jezik, ki je v prikriti obliki toliko star, kolikor je staro sorodstvo indoevropskih jezikov. Zamenhof ga je v bistvu le izluščil iz tistega besednega gradiva, ki ga srečujemo v največ jezikih Evrope, Amerike in velikega dela Azije. Slovenci to lahko razumemo, saj je knjižna slovenščina na podoben način nastala s spojitvijo najuniverzalnejših prvin posameznih narečij. Esperanto ni kaka »mešanica« jezikov, kot se kdaj izrazi kak nepoučen, temveč dokaj enoten jezikovni sistem z lastno zvočno podobo in duhom izražanja. Mešanica je prej angleščina, ki je nastala v enajstem stoletju z zlitjem stare francoščine, germanske saščine in latinsko-grških izposojenk.

Verjetno bo koga zanimala razširjenost esperanta. V svetu je 47 državnih združenj esperantistov in petdeset mednarodnih strokovnih organizacij. Esperantistov, to je ljudi, ki znajo in uporabljajo mednarodni jezik esperanto, ni mogoče prešteti. Po najpogostejših ocenah jih je več kot milijon v 130 državah. Lep napredek doživlja esperanto na Kitajskem, kjer je bil lani svetovni kongres esperantistov.

V Sloveniji so esperantska društva v vseh večjih krajih, medtem ko se v manjših z esperantom ukvarjajo le posamezniki.

Veliko število IMP-jevcev na inozemskih gradbiščih se več ali manj srečuje tudi z jezikovnimi težavami pri sporazumevanju. Na tihem bo najbrž večina priznala, da bi bilo primerno, če bi se lahko z domačini in z delavci drugih narodnosti pogovarjali v nevtralnem jeziku.

K. KOVAČ

40 let IMP
17. PLANINSKI TABOR
KIJUČ 1987

Obvestila Planinskega društva IMP

30. maja na Golico!

V soboto, 30. maja 1987, se bodo planinci PD IMP Ljubljana odpravili na že kar tradicionalen pohod na Golico. Zbor planincev bo pod uro pred žel. postajo ob 6. uri. Vlak odpelje ob 6. uri 24 min. iz perona 6. Vozovnice do Jesenic si preskrbite pravočasno. Vodja izleta bo tov. Marjan Požar.

6. junija 1987 na udarniško!

Soboto 6. junija 1987 je PD IMP Ljubljana, izbralo za udarniško delo na Ključu. Čez teden dni se bo na Ključu planinski tabor, zato bomo z udarniškim delom pripravili prostor in okolico. Zbrali se bomo pred upravno stavbo sozda IMP na Titovi 37 ob 7.uri. Za potrebno orodje bo poskrbel UO PD IMP Ljubljana. S seboj je treba prinesti samo zvrhan koš dobre volje mogoče tudi nekaj hrane.

Poverjeniki v TOZD, naj zberejo prijavljence in število javijo tov. Robertu Kastelicu v tozdu avtomatika Trata. Z udeležbo na udarniškem delu, bomo pokazali pripravljenost za izvedbo 17. planinskega tabora, katerega organizator je UO PD IMP Ljubljana.

14. junija 1987, 17. planinski tabor!

Na 17. planinski tabor ljubljanskih planinskih društev, ki bo na Ključu v Polhograjskih Dolomitih, se bomo odpeljali z avtobusom do Dragomerja. Iz Ljubljane odpelje ob 7.uri 30 min. peron 29. Program tabora se bo začel ob 11. uri. Iz Dragomerja se bomo podali po markirani planinski poti na Ključ. Na Ključu bo poskrbljeno za enolončnico, jedi z žara in pijačo, zato se planincem priporočamo, da ne nosijo pretežkih nahrbtnikov. Tudi za dobro voljo bo poskrbljeno. UO PD IMP Ljubljana vabi, da se tabora v čim večjem številu udeležite.

Petzek — Avstrija preložen!

Planirani izlet, po poti prijateljstva treh dežel, dne 27. 6. 1987 je preložen, zaradi snežnih razmer. UO PD IMP Ljubljana je na redni seji 29. 4. 1987 sprejel sklep, da izlet na Petzek — Avstrija organizira 25. ali 26. 7. 1987. Podrobnejše informacije bodo objavljene v Glasniku SOZD IMP v mesecu juniju 1987.

Vzpon na Mont Blanc preložen v leto 1988!

Zaradi premajhnega števila prijav, je vzpon na najvišji vrh Evrope Mont Blanc, ki je bil planiran od 24. do 27. julija 1987 odpovedan. Prav tako je UO PD IMP Ljubljana, na redni seji 29. 4. 1987, sprejel sklep, da se vzpon organizira v letu 1988. Vsi dosedanji interesenti bodo pravočasno obveščeni o pripravah za vzpon na Mont Blanc v letu 1988.

NASTRAN ZDRAVKO

Porezen

Vožnje z avtobusom so postale drage, zato se planinci, če je le mogoče, poslužujejo vožnje z vlakom. Na letošnji dvanajsti tradicionalni pohod na Porezen so se planinci PD IMP Ljubljana odločili odpeljati z vlakom do Podbrda, nato pa iz zahodne strani na Porezen.

Zaskrbljeni, kakšne so razmere, smo hoteli izvedeti od našega vodje Janeza Seliškarja, v kaj se podajamo. Sedaj je bil še čas, vrniti se v posteljo. Janez je radovednosti kmalu ustregel. Bil pa je tudi malo hudomušen, ko je rekel, naj »korajža velja«. Ni ga bilo med nami, da bi se vrnil, vsi smo se korajžno podali na vlak. Res je, da je Porezen 164 m nižji od Snežnika, vendar so bili pogoji za vzpon popolnoma drugačni kot na Snežnik. Vremenska napoved je bila dobra, po nebu pa so še plavali črni oblaki, kar nas je spravljalo v negotovost, verjeli smo napovedi in se odpeljali.

Iz Ljubljane je odšlo malo planincev. Ko smo na Jesenicah prestopili v vlak za Novo Gorico, je bila slika drugačna. Na vseh postajah do Bohinjske Bistrice so vstopali planinci — namenjeni na Porezen. V Bohinjski Bistrici smo se še enkrat ozrli v nebo in si zaželeli lepega vremena, kajti tu je bilo še vedno oblačno in ni kazalo na izboljšanje.

Izginili smo v predor — dolg nekaj več kot 7 km. Na drugi strani predora pa je bila slika popolnoma drugačna. Bilo je jasno. V Podbrdu se nismo imeli kje ustavljati, vsaj blizu železniške postaje ne, da bi stopili na kavico ali ozemljitev, zato smo šli na zasneženo pot.

Planinska pot vodi skozi vas Porezen. Po zapuščenih hišah je mogoče sklepati, da so bile to nekoč premožne kmetije sredi velikih sadovnjakov in travnikov. Danes sadno drevje že prerašča grmovje, hiše so brez fasad z razbitimi okni in dolgo je že tega, ko je bilo v teh zaselkih še kaj življenja. Čas industrijskega razvoja in novi način življenja sta ugasnila življenje v zaselkih Porezna. Le vikendi se bohotijo na razglednih točkah. Prav prileglo bi se malo ustaviti in pokramljati kot nekoč, toda kaj hočemo, to so samo neizpolnjene želje.

Čeprav samo ozka globoka snežna gaz, se je bilo prijetno vzpenjati po pobočju Porezna. Ne samo strmina, tudi sonce nas je grelo, saj je bilo nebo kot umito, brez oblačka. Čeprav v zavetju toplo, nas je na grebenu sprejela burja, ki ni prizanašala.

Udeležili smo se proslave na vrhu Porezna pri spomeniku. Proslava je vsakokrat posvečena spominu tragedije na Poreznu 24. marca 1945. leta, ko je na pragu svobode dalo svoja življenja 145 partizanov za naše lepše življenje. V spomin na ta tragičen dogodek je govoril sekretar občinske konference SZDL Idrija Marjan Platiša. Mladinci so položili vence k spomeniku, izstreljena je bila tudi salva. Grenak je spomin na žrtve, zato naj bo vsakoletni pohod na Porezen obveza in zahvala za življenja, ki so jih žrtvovali za našo svobodo.

ZDRAVKO NASTRAN

Snežnik

Vzpon na Snežnik, dne 14. 3. 1987, je bil opravljen.

Skupina planincev PD IMP se je podala na vlak. Bili smo maloštevilni. Marsikatera hudomušna je padla na ta račun, zato nam je čas do Ilirske Bistrice minil hitro in v dobrem razpoloženju.

V Ilirski Bistrici so čakali avtobusi za prevoz na Sviščake. Dnevnim jutranjim navadam se tudi ni moč odreči, zato smo stopili še na kavico in nato v avtobus. Avtobus se je polnil tako, da so bili planinci bolj podobni sardinam v konzervi, kot potnikom v avtobusu. Čeprav se ne vozimo po prometni cesti, bi vendarle moral avtobus sprejeti določeno število. Kljub vsemu avtobus sprejme 65 do 70 planincev z vso prtljago in opremo. Organizatorji bi vendar morali bolj skrbeti za varnost in udobnost vožnje, saj prevoz tudi ni tako poceni. Za 48 km vožnje v obe smeri smo morali odšteti okroglih 1000 dinarjev. Star srbski rek pravi: »Koristi gužvu«. Tu pa je videti, da se tega prevozniki dobro zavedajo, zato avtobus izkoristijo do polne zmogljivosti, ne glede na udobnost potnikov. Še sreča, da smo obuti v težke čevlje, sicer bi marsikateri planinec prišel domov brez kurjih očes.

Ob izstopu iz avtobusa na Sviščakih, smo si pretegnili kosti in takoj odšli na pohod. Jutro je bilo jasno, obetal se je lep dan. Po zvočniku so poleg pozdrava udeležencem pohoda, objavili sporočilo, da je na malem Snežniku in na grebenu proti koči močna burja, zato naj imajo pohodniki s seboj primerno opremo. Le nekaj sto metrov poti in mraza nismo več čutili, le sneg je škripal pod nogami, ko smo se vzpenjali. Proti vrhu pa nam je burja na suho brila brade, a odnehali nismo.

Po opravljeni evidenci v koči smo se takoj odpravili v dolino. Koča je premajhna, da bi mogla sprejeti vse pohodnike in jim nuditi varno in toplo zavetišče za dalj časa. Prostor je bilo treba odstopiti tistim, ki so prišli za nami.

Proslave na vrhu Snežnika zaradi premočne burje ni bilo, bila je pri spomeniku na Sviščakih. Proslava je bila že trinajsta po vrsti. Tradicionalni pohodi na Snežnik spominjajo na boje Istrskega odreda, ko je v zimi 1944—45 bojeval težke boje z okupatorjem in domačimi izdajalci pod Snežnikom. Vse te spomine pa je v svojem govoru povezal borec Istrskega odreda Jože Žnidaršič.

ZVONE NASTRAN

Ključ v narodnoosvobodilni borbi

Polhograjski Dolomiti ali Polhograjsko hribovje je bilo zaradi svoje zemljepisne lege, naseljenosti, hribovitosti in drugih značilnosti izredno pomembno v narodnoosvobodilni vojni. Na to območje so vezani številni zgodovinski dogodki iz obdobja NOB, zlasti v času, ko se je tam zadrževalo osrednje vodstvo NOB Slovenije (Centralni komite komunistične partije, Izvršni odbor Osvobodilne fronte in Glavno poveljstvo NOV in POS.

To je bil čas od jeseni 1942 do spomladi 1943, ki ga zgodovinarji imenujejo kratkomalo kar Dolomitsko obdobje narodnoosvobodilnega gibanja. Prav gotovo bo držalo, da je v NOB to najpomembnejše obdobje in morda najbolj prelomni čas vstaje na Slovenskem. Tukaj v Polhograjskih Dolomitih so nastale pomembne odločitve za nadaljnji razvoj osvobodilnega gibanja na Primorskem, Gorenjskem, Štajerskem in v drugih pokrajinah po veliki italijanski ofenzivi na Dolenjskem, ki je za narodnoosvobodilno gibanje imela precejšnje negativne posledice; izredno pomembni so dogovori o utrjevanju enotnosti Osvobodilne fronte in zagotavljanju vodilne vloge Komunistične partije v njej. Kar neverjetno zveni, da je prav do Ljubljane segalo napol osvobojeno območje v Dolomitih, ki ga zgodovinarji imenujejo kar »Dolomitska republika«, v vsej svoji politični, gospodarski in vojaški organiziranosti. Tukaj se je bojeval in zmagoval močan Dolomitski odred. Od tod so potekale znamenite partizanske kurirske zveze v vse predele Slovenije. Še in še bi lahko naštevali. V literaturi se zato srečujemo z raznimi pojmi in gesli, ki odražajo dogajanja v navedenem obdobju, kot so: Dolomitska izjava skupin OF, Dolomitsko obdobje, Dolomitska republika, Dolomitski čas, Dolomitske ofenzive, Dolomitski preobrat, itd.

Tudi Polhograjske Dolomite so si okupatorji razdelili v sklopu splošne delitve slovenskega ozemlja. Nemško-italijanska razmejitvena črta je na območju Polhograjskih Dolomitov potekala od Šentvida čez Toško čelo, Topol, Grmado, severno do Polhovega gradca in Butajnove, južno od Lučn in čez Žirovski Vrh. Bila je utrjena s trivrstno žično oviro, protipehotnimi minami, opazovalnicami ter zavarovana s specialnimi nemškimi graničnimi enotami, kar je partizanom delalo hude preglavice. Območje južno od navedene mejne črte, med bivšo italijansko-jugoslovansko mejo in železniško progo od Ljubljane do Rakeka, je bilo za partizansko delovanje posebna celota. Navedeno območje t. j. južni del Polhograjskih Dolomitov so partizani poimenovali kratkomalo Dolomiti, zato se je tam osvobojeno ozemlje imenovalo kar »Dolomitska republika«, sklepna izjava skupin OF, ki je bila tam sklenjena, se imenuje Dolomitska izjava, še sedaj pa je v navadi, da se dolomitski borci NOV imenujejo kar Dolomitci itd.

Osrednji del te desetmesečne republike v malem je bil Ključ (tt 623). Pomemben je bil predvsem v vojaškem pogledu, ker je s svojimi strmimi pobočji nudil odlične položaje za obrambo, ki so dominirala nad okolico, primerne pogoje pa je imel tudi za zadrževanje (taborenje) partizanskih enot. Na njem so se zbirali in taborili prvi dolomitski partizani že jeseni 1941. Vse do spomladi 1943 je Ključ nudil svoj dom raznim enotam in poveljstvom Dolomitskega odreda; prav na Ključu je bilo glavno zbirališče partizanov, ki so odhajali in se vračali z raznih akcij in pohodov proti Gorenjski, na Dolenjsko, Notranjsko, itd. Kratkomalo, Ključ je bil prednja utrdba »Dolomitske republike«. Zato so ga Italijani večkrat silovito naskakovali, partizanski borci pa so ga junaško branili, čeprav s skromnimi tehničnimi sredstvi. Zgodovinski podatki govorijo o tem, da so ga kar petkrat tudi ubranili. Prvi večji boj na Ključu je bil 7. maja 1942. Takrat se je borilo samo 108 partizanov proti 2500-tim italijanskim vojakom. Italijani pa so vseeno doživeli poraz. Drugič so bili poraženi na Ključu 18. decembra 1942. Tudi takrat je Ključ napadlo okoli 2500 italijanskih vojakov, branil pa ga je 2. bataljon Dolomitskega odreda. Partizani so v boju vzdržali ves dan, nato pa so se urejeno umaknili na nove položaje. Do spomladi 1943 so tudi drugi podobni italijanski poskusi, da bi nadzorovali partizansko »trdnjavo« Ključ z okolico doživeli neuspeh. To se jim je delno posrečilo šele z večjo ofenzivo na dolomitsko osvobojeno ozemlje od 18. do 20. marca 1943, v kateri so sodelovale tudi nemške granične enote in več kot tisoč belogardistov, skupaj okoli 5000 vojakov. Tudi nekaterim drugim, predvsem vojaškim okoliščinam je pripisati, da je NOV po tej ofenzivi izgubila osvobojeno ozemlje v Polhograjskih Dolomitih in da so enote Dolomitskega odreda pretrpele precejšnje izgube. Posledica tega je bila začasna ukinitev oziroma reorganizacija Dolomitskega odreda, osrednje vodstvo Narodno-osvobodilnega gibanja Slovenije pa se je preselilo v Kočevski rog. Znamenite »Dolomitske republike« je bilo konec, s tem pa je tudi Ključ izgubil svoj vojaški pomen, kot njena prednja straža. Svoj dom je do osvoboditve nudil le maloštevilnim partizanskim enotam in političnim delavcem OF.

Še vrsto let po osvoboditvi so njegovi obiskovalci videli sledove srditih borb, ki so bile povsod v njegovem objemu, na vrhu, na strmih pobočjih in v potočnih soteskah. Videti se je dalo obrambne jarke, poškodovana drevesa, odvržene tulce, dele vojaške opreme, steze, ki so jih zgladile partizanske patrulje, pohodne kolone in kurirji. Se danes pa lahko na njem vidimo sledove znamenitega partizanskega taborišča. Verjetno je kaj malo dolomitskih borcev, ki se v njem ne bi zadrževali vsaj en dan, ali nekaj ur na oddihu, sestanka, itd. Skratka, Ključ je varoval partizanske borce in svobodno »Dolomitsko republiko«. Taka je bila na njem življenjska resničnost, ki bo sčasoma prešla v legendo. Zgodovinski zapisi nudijo o njem mladi generaciji veliko pomembnih življenjskih, vojaških in domoljubnih izročil. Zato svetujem zlasti mladim ljubljanskim planincem, da izkoristijo priložnost in se podobno seznanijo o tem ter ga obiščejo, saj jih bo tudi čar narave obilno nagradil.

FRANC DOLENC

Želite, da bo Glasnik boljši?

Izboljšajte ga s svojimi prispevki!

Telefon uredništva: 061-314-562

Aforizmi

Bolje je najti grešnega kozla, kakor pa pokazati na pravega.

●●●

Velik problem problemskih konferenc je zlasti preveč problemov in premalo njihovih rešitev.

●●●

Zakoni so v bistvu za vse enaki, le da se nekateri bolje znajdejo v njihovih luknjah.

●●●

Marsikateri se v višino vzpenjajo z nizkimi udarci.

●●●

Zdaj si je že prepozno natočiti čistega vina, saj nam je grla že zalila voda.

●●●

V časih, ko je najtežje držati jezik za zobmi, ga je tudi najbolj nevarno preveč stegovati.

Jože Olaj

40 let IMP

POMAGAJTE

Nekaj tednov pred praznovanjem 10-letnice svojega obstoja v IMP, si je Planinsko društvo zadalo veliko nalogo, da organizira 17. planinski tabor na Ključu v Polhograjskih Dolomitih. Tja zahajajo planinci po poti, za katero skrbijo. Letos pa naj bi šlo z njimi še pet do sedem tisoč drugih planincev. Priprave na prireditev zahtevajo veliko dela.

Organizacija podobnih taborov planincev v preteklosti dokazujejo, da nekaj deset še tako delavnih članov PD ne more opraviti vseh zahtevnih nalog. Opaziti je, da se člani Upravnega odbora PD obračajo s prošnjo za pomoč k planinkam drugih PD. Dobro je, da člani raznih PD sodelujejo med seboj, vendar se je treba najprej obrniti na lastne sile. IMP ima na območju Ljubljane več tisoč članov. To pomeni veliko možnosti, da dobi PD vse »kadre« iz svoje sredine za priprave in za izvedbo tabora planincev na Ključu.

Na pomoč bi lahko priskočile tudi DPO. Ne smemo pozabiti, da IMP praznuje 40 letnico obstoja. To pa je eden od prispevkov k proslavi tega jubileja.

Planinsko društvo IMP se je na začetku hitro razvijalo, saj je imelo nad 600 članov. Člani PD IMP so iz Ljubljane, delno iz Idrije, Kopra, Štajerska stran ni zastopana, ker so tam člani v drugih PD. V teh 10 letih obstoja in dela PD so bile pogoste spremembe v članstvu zaradi menjav službe itd. Letos je priložnost, da se vključijo novi člani. Pot v naravo v slupini ali posamezno je še vedno najboljši način skrbi za zdravje.

Zakaj torej v tem letu ne bi imeli spet porasta števila članov. V večini kolektivov bi se posamezniki lahko obrnili do znanih planincev, ki jim bodo svetovali pri včlanjevanju in jih seznanili z delom.

Če komu res ne »ležijo« sprehodi v naravo, se vseeno lahko vključi vsaj za pomoč na Ključu. Pot do tja ni naporna.

Seveda pa povejmo tudi to, da je zaželjeno, da pridejo na izlet vsi iz kolektiva IMP. Naj bo to manifestacija nas vseh ob jubileju.

Naj se torej sleherni s svojim sodelovanjem vključi v jubilejnem letu IMP, da bo potrdil našo pripadnost kolektivu.

FRAN VODNIK
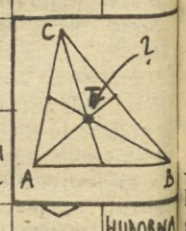
SESTAVIL MARKO BOKALIČ	1600 KM DOLG PRITOK ORINOKA	GORSKI GRM, SLEČ	AZIJSKA DRŽAVA	MOČNO POŽELENJE	VELIKA MORSKA RIBA	PROSTOR ZA SREČANJA NA OZKI CESTI	ŽIVALSKA NOGA	VOLOVSKA AFRIŠKA ANTILOPA	LOŽE SLAK	PIKRINSKA KISLINA, EKSPLOZIV	STARO IRANSKO NOMADSKO LJUDSTVO
STAROGRŠKI FILOZOF											
EVROPSKA DRŽAVA OB ATLANTIKU											
MARLJIVA BRIGADIRKA									ENAKI ČRKI / SOVJETSKO MESTO V SIBIRIJI		
TELESNA OKONČINA					BOKSARSKA KATEGORIJA / POLOŽAJ PRI ŠAHU						
ELEONORA DUSE			ZDRAVILIŠČE V BELGIJI / MESTO V KANADI				ODMERJENA KOLIČINA ZDRAVILA				
BENEDIKTINSKA OPATIJA NA BAVARSKEM / VERSKA RESNICA, KI NE DOPUŠČA DVOMA							NEKDANJI JUGOSL. NOGOMET. VRATAR	BAJKA / EVA JELER			
SPODNJA STENA POSODE				GOROVJE V SAHARI / ANGLEŠKI FIZIK							
HEJNA REKA MED NDR IN POLJSKO					ARABSKI PLEMENSKI POGLAVAR						
STAREJŠI IT. SMUČAR (PIERO)					ČAČAK / NOTRANJSKA GORA			SEVERNOAMERIŠKA FARMA	STAR BOLGARSKI VLADAR		
HRIB V KATALONIJI S SAMOSTANOM											HUDOBNA NAMERA
PISATELJ INGOLIČ						NORVEŠKI SLOVNIČAR / REŽILO					
		KRAJ PRI KOČEVJU					ŽENSKO IME / PRVI LETALEC				
		OKSIDNA PLAST NA ŽELEZU	OREL IZ GERMAN. MITOLOG.	MOČNATA JED / 2							
SLOV. PESNIK (ALOJZ)								IMP GLASNIK	RAZLIČNA SOGLASNIKA / OTON ŽUPANČIČ		
VISOK VRH V JULIJCIH								EDEN OB STARŠEV			
KDOR ŽIVI V BARAKI								PRIŠITEK NA HLAČAH